

תָּשֵׁבִיט   IJAR   תָּשֵׁבִיט
SIVAN

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Mark Podwal: *Pogromy na jihu Ukrajiny 1881–1884.*
Z výstavy nového cyklu obrazů v Terezíně (k článku na stranách 12–13).

DNY JERUZALÉMA V PRAZE

Druhý ročník úspěšného festivalu *Dny Jeruzaléma v Praze* proběhne již tradičně v červnu v Praze, a to ve dnech **17. 6. až 21. 6.** Festival se bude konat na jednom z nejoblíbenějších míst ve městě, a to na pražské Náplavce a na Střeleckém ostrově. Oproti minulému roku bude akce kratší a údernější. Festival představí to nejlepší ze současné jeruzalémské mladé umělecké tvorby od tance přes kulinařské umění. Nedílnou součástí festivalu bude opět hudba a tzv. Jeruzalémský ostrov v rámci pražského festivalu United Islands s řadou izraelských kapel. Novinkou v programu budou jeruzalémské trhy na pražské Náplavce. Po skončení pražské části se festival plynule přesune do Plzně, kde se v následujících dnech místní obyvatelé budou moci seznámit s připraveným jeruzalémským kulturním programem. Širší spolupráce s Plzní je naplánována i na rok 2015. *Marina Sternová*

HOLOKAUST V LITERAUŘE, FILMU A DIVADLE

Pražské centrum židovských studií Filosofické fakulty Univerzity Karlovy si vás dovoluje pozvat na 6. ročník mezinárodního workshopu o holocaustu v literatuře, filmu a divadle ve střední Evropě. Koná se ve dnech **8.–9. května** v Ústavu pro českou literaturu AV ČR (Na Florenci 3, Praha 1), jazykem workshopu je angličtina a němčina. Úplný program naleznete na adrese www.pcjs.ff.cuni.cz. *mz*

TEREZÍNSKÁ TRYZNA 2014

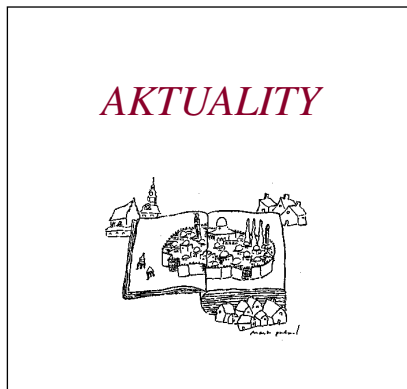
Dne **18. května** se v 10 hodin na Národním hřbitově před Malou pevností v Terezíně uskuteční pod záštitou ministra kultury ČR každoroční vzpomínková akce k uctění obětí nacistické perzekuce.

Pořadatelé jsou Ústřední výbor Českého svazu bojovníků za svobodu a Památník Terezín, jako spolupřadatelé se účastní Ústecký kraj, Město Terezín, Federace židovských obcí v ČR a Terezínská iniciativa

Po dobu konání Terezínské tryzny (cca do 12 hodin) je Malá pevnost pro veřejnost uzavřena. Celý den je vstup do všech objektů Památníku Terezín zdarma. *pt*

GRANT ADAPTABILITA

Židovská obec v Praze je příjemcem grantu Operační program Praha – Adaptabilita, který je financován z Evropského sociálního fondu. Projekt s názvem Profesní

rozvoj pracovníků SO ŽOP je rozdělen do několika klíčových aktivit: vzdělávání managementu, vytvoření vzdělávacího a hodnotícího systému, zavedení supervize, vytvoření fundraisingového plánu, vytvoření podnikatelského a marketingového plánu – projekt podporovaného zaměstnávání, odborné vzdělávání sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách a podpora dobrovolnického systému a vytvoření systému stáží a praxí.

Projekt je určen pro širší spektrum zaměstnanců ŽOP. Všechny uvedené klíčové aktivity budou realizovány v průběhu roku 2014. *lk*

OSLAVY 600 LET ŽIDŮ V TEPLICÍCH

Židovské osídlení Teplic je prastaré. První doložené zmínky o židovských obyvatelích z Teplic pocházejí z roku 1414, kdy byly Teplice označovány ještě jako klášterní městečko. Židovská obec Teplice pořádá k tomuto šestistému výročí mnoho vzpomínkových akcí. Oslavy zahájila vzpomínka smutnější, na vypálení synagogy před 75 lety, kdy v noci ze 13. na 14. března 1939 při nepokojích vyvolaných nacisty lehla popelem teplická synagoga, jedna z nejvýznamnějších dominant Teplic. Pietní akce u Památníku obětím šoa se zúčastnil primátor města a senátor J. Kubera a místopředsedkyně Židovské obce v Drážďanech a dalších asi 150 hostů z řad obyvatel města a středoškoláků.

Dne 25. dubna se konala Mezinárodní konference pořádaná Ústavem hospodářských a sociálních dějin FF UK v Praze, která se soustředila na téma hospodářských, sociálních a kulturních dějin židovské komunity v 19. a 20. století. Program zahrnoval několik přednášek, např. L. Matuškové z Národního archivu v Praze Matriky židovské náboženské obce v Teplicích 1798–1949, Martina Spurného z ÚHSD FF UK Nevítání na-

vratilci: německy mluvící Židé z českých zemí po 2. sv. válce nebo Lenky Burgerové o strategiích emigrace a návratů teplických židů v letech 1938–1960. Další akce naleznete na www.kehila-teplice.cz. *ao*

PRAŽSKÉ HVĚZDNÉ NEBE MAXE BRODA

Dne 26. 5. se od 17.00 koná další literární výlet s Eugenem & Zuzanou Brikcius. Začne v předvečer Brodových narozenin v sále Rakouského kulturního fóra v Praze na Jungmannově náměstí. E. Brikcius připomene román Maxe Broda Tychona Brahe cesta k Bohu. Po promítnutí krátkého filmu zhlédnou výletníci první dějství zdramatizované Brodovy novely *Česká služka*. Druhý dějství se odehraje ve Společnosti Franze Kafky v Široké ulici. Ze stanice Staroměstská odjedou účastníci tramvají na Žižkov a před hotelem Ostaš zhlédnou třetí dějství. K posledním dvěma zastavením na trase výletu dojde na nádvoří Památníku národního písemnictví na Strahově: Zdeněk Freisleben, ředitel Památníku národního písemnictví, ukáže ve vchodu do památníku vzácná vydání Brodových děl. Odehraje se první jednání brodovského dramatu. Závěrečná část následuje na dvoře Strahovského pivovaru. Vyvrcholením výletu je poslední dějství dramatu věnované setkání Maxe Broda se spisovatelem Jiřím Mordechajem Langerem. Vstup volný *zb*

OBSAH

- Oč šlo při jednáních o církevních restitucích **3**
- Sidra pro tento měsíc **4**
- Slepý chazan **5**
- Zbudou jen dobré věci
- rozhovor s fotografem Jiřím Stachem **6–7, 9**
- „Cikáni“, Židé a další podezřelí **8–9**
- Chaim Cigan: Prázdný hrob **10–11**
- Nový cyklus Marka Podwala v Terezíně **12–13**
- Proč se před 45 lety upálil Elijahu Rips **14**
- Ciganova metoda o nové knize E. K. Sidona **15**
- U Goldfingerů **16–17**
- Španělské právo návratu **18–19**
- Láska v temnotě o próze Aharona Appelfelda **20**
- Izrael: Už bez Kerryho patronátu **21**
- Dva duchovní...a další události **22**
- Kalendárium **23**
- Informace z kultury **24–25**
- Inzerce, zprávy **26**
- Zprávy z obcí **27**
- Zprávy ze světa **28**

Komise k řešení tzv. církevních restitucí zahájila svou činnost v prosinci 2013. Zástupci České strany sociálně demokratické kritizovali zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi od samého počátku. Téma dokonce využili pro svou volební kampaň, se kterou vyhráli volby do Poslanecké sněmovny. Ke kritice se – i když ne tak razantně – přidali i zástupci hnutí ANO. Společně proto vyvolali jednání komise, která se měla zabývat možnostmi úpravy přijatého řešení.

NOVÁ JEDNÁNÍ

Při zahájení jednání poukazovala politická část komise na údajnou nespravedlnost a na způsob, jakým byl zákon o majetkovém vyrovnání přijat. Církevní část argumentovala tím, že otázka vyrovnání se řešila přes dvacet let a že když k němu nakonec došlo, je zpochybňováno. Zástupci církví byli připraveni znovu (již potolikáté) trpělivě vysvětlit, jak byl zákon konstruován, z jakých podkladů vycházel a jaké účely by měl plnit. Poukazovali hlavně na to, že se nejedná jen o finanční narovnání za majetky konfiskované komunistickým režimem, ale že jde o zásadní krok, jímž je oddělení církví a náboženských společností od státu, především v ekonomické rovině. Státu tak odpadne, i když postupně, například povinnost vyplácet platy duchovních.

Při prvním jednání komise bylo dohodnuto, že obě strany si navzájem vyjasní svá stanoviska písemně. Politická část poté předložila materiál, ve kterém shrnula své názory a argumenty. Zástupci církví a náboženských společností podrobili text zevrubné analýze a konstatovali, že vychází z nepochopení restituční metody, použité při konstrukci zákona č. 428/2012 Sb., ale také, že obsahuje argumentaci, odborně mnohokrát vyvrácenou, například nálezem Ústavního soudu. Předložený materiál obsahoval i řadu věcných a právních chyb a nekorektních interpretací.

ODMÍTNUTÍ PRINCIPU

Písemný podklad dle názoru expertů církví a náboženských společností obsahoval vedle věcných argumentů i ideologická odmítnutí principu resti-

tucí jako takového. Konstatovali následující: Církvím a náboženským společnostem nelze klást za vinu, že zákon byl schválen „velmi těsnou většinou“. Ústavní soud potvrdil, že návrh byl přijat legitimně a legálně. I jiné právní předpisy byly přijaty těsnou většinou a jejich legitimitu to nezpochybňuje.

Nebylo zřejmé, na základě jakých zdrojů dochází materiál ČSSD a ANO k závěru, že „téměř 80 procent obyva-

usilovaly o to, aby církevní subjekty byly oprávněnými osobami podle restitučních předpisů přijímaných v letech 1990–1992. Tehdejší politická reprezentace to odmítla s poukazem na přípravu církevního restitučního předpisu.

Argumentace „výhrad“ ohledně inflační doložky v tom smyslu, že fyzické osoby žádnou neměly, je nesmyslná. V případě fyzických osob byl rozsah nevydaného majetku nepatrný a byl z 90 procent vyrovnán náhradní naturální restitucí. V případě církví a náboženských společností jde o něco jiného. Inflační doložka by nebyla nutná,

pokud by byla „dlužná“ částka ze strany státu vyplacena okamžitě. Církev a náboženské společnosti však přistoupily na výplaty po dobu 30 let. V takto dlouhodobém finančním plnění je inflační doložka zcela standardním nástrojem ve všech finančních operacích, od obchodních smluv po úvěry.

DALŠÍ KOMISE?

Na základě nepřesných politických argumentací poukazovala i část veřejnosti na to, že církev fakticky majetek nevladnily a že stát – a to již od josefínských reforem – jej jen církvím propůjčoval. Fakta jsou poněkud jiná: Církevní majetek neměl nikdy povahu soukromého vlastnictví. Právní řád před rozhodujícím obdobím znal pouze vlastnické právo, aniž by jej členil na soukromé, veřejné, socialistické a další.

Veškeré tyto argumenty byly projednány a z pohledu církevní části komise vyvráceny. Přesto se znovu objevily i při třetím kole jednání. V takové situaci konstatovala církevní část expertní komise, že její mandát je vyčerpán a další jednání bezpředmětná. Navrhla proto ukončit činnost komise a zároveň vyzvala vrcholné představitele církví a náboženských společností a zároveň představitele státu (nikoli jen dvou politických uskupení), aby zahájili jednání ne o restitucích či možných úpravách zákona, ale o celkovém vztahu státu a církví. Je však otázkou, zda k takovýmto jednáním skutečně dojde, nebo jestli opět vzniknou jakési komise, které se budou dohadovat o nesčetněkrát vyvrácených argumentech. Jak dlouho ještě?

TOMÁŠ KRAUS

JAK DLOUHO JEŠTĚ?

Oč šlo při jednáních o církevních restitucích

tel je proti schválenému pojetí zákona“. Jednalo se o výsledek průzkumu veřejného mínění? Pokud ano, je třeba ujasnit, na jakém vzorku a kdy byl průzkum uskutečněn, jaké byly položeny otázky apod. Že je určitá část společnosti naladěna proti církevním restitucím, je nasnadě, nicméně jedním z důvodů může být i agresivní volební kampaň a protirestituční rétorika některých politických stran. Nicméně ČR je založena na principu parlamentní demokracie a zákony neschvalují výzkumy veřejného mínění.

ZLOMEK MAJETKU

Nejen restituční předpisy z 90. let předpokládaly nápravu některých majetkových křivd. Zákon o majetkovém vyrovnání nemá ambici nahradit či odčinit veškeré majetkové křivdy, kterých se dopustil komunistický totalitní režim na církvích a náboženských společnostech. Zákonem č. 298/1990 Sb. bylo vráceno 35 mužských a 21 ženských klášterů a zákonem č. 338/1991 Sb. 51 mužských a 62 ženských klášterů (celkem tedy 169) a také budova bohosloveckého semináře v Olomouci. Nelze tudíž hovořit o vydání „majetku značného rozsahu“, jak tvrdila politická část komise, ale naopak o zlomku historického církevního majetku.

Není pravda, že představitelé církví deklarovali, že „zákonem z roku 1990 jsou veškeré nároky církví na vydání majetku vypořádány“. Vyčtový zákon nedopadal na katolické diecéze ani na ostatní nekatolické církve a náboženské společnosti. Naopak je zdokumentováno, jak církve a náboženské společnosti

BEHAR (3M 25,1–26,2)**Chronologická představivost**

Moderní svět formovaly čtyři revoluce: anglická, americká, francouzská a ruská. Dvě z nich – anglickou a americkou – inspirovala hebrejská Bible. Ta se díky reformaci a vynálezu tisku dostala v 16. a 17. století poprvé do rukou širokému okruhu lidí. Naopak francouzskou a ruskou revoluci inspirovala filosofie: tu francouzskou díla Jeana-Jacqua Rousseaua, ruskou práce Karla Marxe.

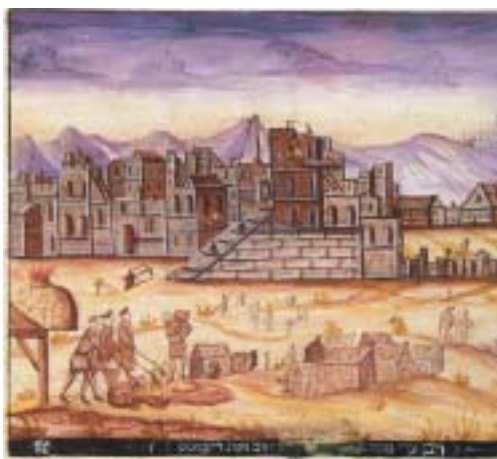
Jak víme, vývoj zmíněných revolucí se lišil. V Anglii a Americe způsobily válku, ale vedly k postupnému růstu občanských svobod, lidských práv, zastupitelských vlád a nakonec k demokracii. Francouzská a ruská revoluce začaly sny o utopii a skončily pekelnou noční můrou. Obě způsobily teror, krveprolití a potlačení lidských práv.

Čím se liší filosofie a politická vize, jež tvoří jádro Tanachu? Odpověď spočívá v rozdílném vnímání času.

Oddíl Behar nastiňuje revoluční model spravedlivé společnosti, svobody a lidské důstojnosti. Jeho základ tvoří idea jubilejního roku, jejíž slova („Vyhlaste svobodu všem obyvatelům té země“) jsou vyryta na jednom z velkých symbolů moderní demokracie, filadelfském Zvonu svobody. K základům jubilejního roku patřilo propuštění otroků: „Zchudne-li tvůj bratr a prodá se ti, nezacházej s ním jako s otrokem. Ať je s tebou jako námezdní dělník či jako usedlík a pracuje s tebou až do roku jubilea. Pak na něj ztratíš nárok, na něj i na jeho děti s ním, a on se vrátí do své rodiny a vrátí se k dědictví svých předků. Jsou to přece mí otroci, které jsem vyvedl ze země Micrajim, a nemohou být prodáváni jako otroci. Ne abys je ujařmil robotou, svého Boha se boj!“ (3M 25,39–25,43)

Ze zmíněného citátu je zřejmé, že otroctví je špatné, je to urážka lidské podstaty. Být stvořen „k obrazu Božímu“ znamená být stvořen ke svobodě. Jádrem myšlenky Boží svrchovanosti je to, že jen on může vyžadovat vládu nad lidmi. Ti, kdo jsou otroky Boha, už nemohou sloužit nikomu jinému. Z našeho pohledu stěží oceníme, jak radikální tato myšlenka byla, jak převrátila samotnou podstatu starověkých náboženství. První civilizace – Mezopotámie a Egypt – byly založeny na hierarchii moci, jež byla pokládána za přirozenou součást kosmu. Tak jako existovaly okruhy

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

Zotročení Židů staví město Ramses. Hagada, Amsterdam 1739.

a odstupňování významu nebeských těles, stejně to fungovalo na zemi. V srdci Izraele byla myšlenka, jež starověkému uvažování naprosto odporovala: že Bůh zasáhne do dějin, aby osvobodil otroky, že Nejvyšší se postaví na stranu bezmocných.

Ale Tóra samotné otroctví nezrušila. To je paradox oddílu Behar. Ale zajistila, aby se s otroky zacházelo jako s lidmi – každý sedmý den měli nárok na odpočinek a mohli si dopřát chuť svobody; každého sedmého roku byli osvobozeni, a pokud ne, byli propuštěni v jubilejní rok. Během služby se s nimi mělo zacházet jako s námezdními dělníky, nesměli dít jako dobytek. Ale stejně – otroctví zakázáno nebylo. Proč? Pokud bylo špatné, mělo se zrušit. Proč Tóra pokračovala v tak závadné praxi?

V *Průvodci váhajících* to vysvětluje Moše Maimonides. Tvrdí, že všechny přírodní procesy se odehrávají postupně, i člověk se vyvíjí pomalu, od zárodku v lůně k dospělosti. A takový vývoj je vlastní i společnosti, nelze jít z extrému do extrému, z otroctví k ideji totální svobody. Hospodin dokázal zázrakem změnit přírodu, ale nezměnil lidskou povahu. Chtěl,

aby lidstvo zrušilo otroctví, ale aby k tomu rozhodnutí dospělo samo. Starověké hospodářství na otroctví záviselo. Konkrétní forma, o níž mluví oddíl Behar, je vlastně ekvivalentem toho, co dnes nazýváme podporou v nezaměstnanosti, kdy ti, kdo podporu přijímají, musejí vykonávat přidělenou práci. V Anglii a Americe zrušili otroctví jako takové až v 19. století a v Americe se to neobešlo bez občanské války. Výzva, na niž právní systém Tóry odpovídá, zní: jak lze vytvořit společenský systém, v němž si lidé nakonec uvědomí, že otroctví je špatné a sami ho zruší?

Základem je jednoduchý posun ve vnímání sebe sama. Žádný Izraelita se nesměl vnímat jako otrok. Mohl být načas zotročen, ale nikoli navždy. Pro Aristotela je otroctví ontologickým stavem, daným zrozením – někdo se narodí, aby vládl, jiní, aby sloužili. Přesně tohle Tóra popírá. Celý komplex biblické legislativy je vytvořen tak, aby ani otrok, ani jeho majitel nemohli brát otroctví jako neměnný stav. S otrokem se mělo zacházet jako s „námezdním dělníkem“, jinými slovy s úctou hodnou svobodného člověka. Tímto Tóra zajistila, že ačkoli ke zrušení otroctví nemůže dojít přes noc, nakonec k němu dojde. A došlo.

Mezi filosofií a judaismem jsou zásadní rozdíly a jeden spočívá v odlišném vnímání času. Pro Platóna a jeho následovníky znamená filosofie pravdu, která je mimo čas, pro Hegela a Marxe historickou nevyhnutelností. Judaismus se zabývá pravdami (jako je např. lidská svoboda), které se odehrávají v čase a prostřednictvím času. Tento rozdíl nazývám logickou a chronologickou představivostí. Zatímco logická představivost pojímá pravdu jako systém, chronologická ji bere jako příběh odehrávající se v čase. Revoluce založené na filosofii neuspěly, protože změna lidské povahy chce čas a filosofie nedokáže lidské dimenzi času porozumět. Nevyhnutelným výsledkem je (Rousseauovými slovy), že „nutí lidi ke svobodě“, realitou je pak život v sovětském komunismu. Revoluce, které se inspirovaly Tanachem, byly úspěšné, protože odpovídaly podstatě lidské povahy, uznávají, že společenská změna vyžaduje čas. Tóra nezrušila otroctví, ale spustila proces, díky kterému si lidé uvědomili, jak je nesprávné.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová, biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína Efraima Sidona.)

SLEPÝ CHAZAN

Tenhle příběh vyprávěl „zpívající rabín“ Šlomo Carlebach. Na své cestě po Evropě se jednou modlil v synagoze ve městě, kde právě trávil šabat. Přišel trochu později, ve chvíli, kdy se chazan už začínal modlit „Šochen ad“. Oj vej, pomyslel si Carlebach, tenhle chazan nemá ani špetku hlasu, neumí dobře hebrejsky, nezná slova ani melodii. Asi to bude nějaký boháč, který má právě Jahrzeit. Dal šůlu hodně peněz a oni ho za to nechali davenovat.

Carlebach se při pomýšlení, že každý, kdo má peníze, si myslí, že může vést modlitbu, opravdu dopálil. Šel do kouta a modlil se sám. Když přišla nejsvětější chvíle bohoslužby, keduša, kterou člověk s minjanem pronášet musí, bylo to ještě horší. Chazan odříkával „mimkomecha“ naprosto falešně a s textovými chybami.

Pak přišlo na řadu vynesení Tóry z aronu; účastníci bohoslužby vstávali a přicházeli svitek políbit. Také Carlebach šel k bimě. Tam poprvé chazana, jehož podpírali dva lidé, uviděl zblízka.

„Proč ho ti lidé drží?“ zeptal se souseda. „Vy zřejmě nevíte, kdo to je. To je slepý chazan ze Lvova. Před válkou měl nádherný tenor, známý po celém Polsku. Pak strávil čtyři roky v Osvětimi.“

Teprve teď, když se podíval do chazanovy tváře, Carlebach uviděl, že ten muž má místo očí dvě jizvy, tak strašně ho nacisté mučili. Dozvěděl se také, že slepý chazan po válce, kterou zázrakem přežil, dál davenovat nechtěl. Prožitá utrpení mu poškodilo paměť a zpívat už také nedokázal. Ale lidé, kteří si ho pamatovali ze Lvova, ho uprosili, aby pro ně davenoval dál. „Nejde o hlas ani o paměť – kdo jiný než vy by dokázal Všemohoucímu lépe přednést naše modlitby a naši bolest?“

Carlebach trpce litoval, že se předtím tolik zlobil. V tu chvíli se k němu slepý chazan, který s pomocí dvou mužů nesl Tóru, přiblížil. Carlebacha přemohlo dojetí a místo, aby políbil svitek Tóry, políbil chazanovi ruku. Slepce to zarazilo a zeptal se: „Kdo mi to políbil ruku?“ Řekli mu, že to byl Šlomo Carlebach. Chazan se obrátil ke Carlebachovi a řekl mu: „Šlomele, mám moc rád tvoje nigunim.“

Chrást byl zničen kvůli lidské nenávisti. Někdy se lidé na někoho zlobí a domnívají se, že pro svou zášť mají důvod. Tóra nás však učí, že když se na někoho zlobíme, musíme to dotyčnému říct a také mu říci, proč. Většinou se ukáže, že se jedná o nedorozumění.

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – květen 2014

Staronová synagoga

30. 4.	středa	1. den Roš chodeš ijar	
1. 5.	čtvrtek	2. den Roš chodeš ijar	
2. 5.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
3. 5.	sobota	EMOR 3M 21,1–24,23 hf: Ez 44,15–31 mincha – perek 2 konec šabatu	19.50 hodin 21.21 hodin
5. 5.	pondělí	JOM HAZIKARON	
6. 5.	úterý	JOM HAACMAUT – DEN NEZÁVISLOSTI IZRAELE	
9. 5.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
10. 5.	sobota	BEHAR 3M 25,1–26,2 hf: Jr 32,6–27 mincha – perek 3 konec šabatu	20.00 hodin 21.34 hodin
14. 5.	středa	PESACH ŠENI	
16. 5.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
17. 5.	sobota	BECHUKOTAJ 3M 26,3–27,34 hf: Jr 16,19–17,14 mincha – perek 4 konec šabatu	20.20 hodin 21.47 hodin
18. 5.	neděle	LAG BEOMER	
23. 5.	pátek	večerní bohoslužba	20.00 hodin
24. 5.	sobota	BEMIDBAR 4M 1,1–4,20 hf: Oz 2,1–22 mincha – perek 5 konec šabatu	20.30 hodin 21.58 hodin
28. 5.	středa	JOM JERUŠALAJIM – DEN JERUZALÉMA	
30. 5.	pátek	Roš chodeš sivan večerní bohoslužba	20.00 hodin
31. 5.	sobota	NASO 4M 4,21–7,89 hf: Sd 13,2–25 mincha – perek 6 konec šabatu	20.40 hodin 22.09 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

Večerní bohoslužby se konají v pátek 2. 5. v 19.15 a 16. 5. v 19.00 hodin.

Večerní bohoslužby, vyjma uvedených, se zde nekonají.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin.

Ivrit – hodiny hebrejštiny pro pokročilé každé úterý od 18.30 hodin,

kurz pro mírně pokročilé ve čtvrtek od 18 hodin

a pro začátečníky od 19.30 hodin.

ZBUDOU JEN DOBRÉ VĚCI

Rozhovor s fotografem a ilustrátorem Jiřím Stachem

Fotograf, malíř a ilustrátor Jiří Stach vystudoval obor fotografie – nejprve na střední grafické škole, později na FAMU. Při studiu začal pracovat v barrandovských ateliérech jako filmový fotograf v době, kdy tam vrcholila nová vlna československého filmu. Od roku 1972

pracuje jako fotograf na volné noze. Po roce 1970 nemohl vystavovat doma – pouze v zahraničí, mimo jiné v prestižních Canon Gallery v Amsterdamu nebo Vision Gallery v San Francisku a dalších světových galeriích. Jeho fotografie jsou součástí sbírky pražského UMPRUM a mnoha soukromých sbírek.

V roce 2006 vyšel soubor jeho díla v knižní podobě pod názvem *Natura Magica*. V nakladatelství Meander svými ilustracemi a fotografiemi doprovázel Velkou cestu Malého pána Lenky Uhlířové a ilustroval poezii Ivana Wernische Chodit po provaze je snadné.

Dne 26. května slaví J. S., s jehož ilustracemi a kolážemi se čtenáři Roš chodeš pravidelně setkávají, 70. narozeniny. Při této příležitosti pořádá Galerie Ztichlá klika výstavu jeho kreseb, koláží a montáží a nakladatelství Euroslavica vydává knihu *Pinhole Blues Jiřího Stacha*. Fotografie, koláže, kresby a rozhovor s Karlem Hvíždalou. Z této publikace přinášíme část rozhovoru, která byla pro potřeby *Rch* redakčně upravena.

Vaše rodina se původně jmenovala Stein. Čím se Steinové zabývali?

Byli to obchodníci. Dědeček, který se jmenoval Leo jako ten sběratel, byl z dobře situované obchodnické židovské rodiny. V sedmnácti utekl z domova, šel na jih a dorazil až do Terstu a tam se dal k námořnictvu. Detaily neznám, ale vím, že se tam seznámil s mojí babičkou, která se jmenovala

Vincenza Casagrandeová, tedy Velkodomská. Říkali jsme jí Vinka. Vzali se, z námořní služby se vykoupil a měli spolu čtyři děti. Jmenovaly se: Vili, Rudi, Hansi a Viki. Žili nejprve v Terstu a pak se přestěhovali do města Pula na Istrii, která dnes patří k Chorvatsku. Žili v ulici Via Medulino č. 9.

V roce 1926 se rozhodli, že se přestěhují do Čech, ale kromě dědy neuměl nikdo z nich česky. Tátovi Janovi, tedy Hansovi, bylo tehdy patnáct. Babička Vinka se do smrti naučila česky. Ta mluvila doopravdy originálně – byla to kombinace němčiny, italštiny

a do toho míchala dvě česká slova.

Čím se tu děda Leo živil?

Po dobrodružném životě skončil jako bankovní úředník v Praze, ale předtím krátce bydleli v Úvalech. My jsme všichni bydleli v Praze ve Washingtonově ulici obdům vedle dnešního Domu potravin. A jako dnes se pamatuji, že v jedné velké místnosti seděla babička Vinka a dávala nám rozkazy v nesrozumitelné řeči. My jsme se jí s bráchou báli, byla přísná. Děti se ale už naučily všechny velice pěkně česky, kromě tety Viki: Viktorie mluvila taky pozoruhodně.

A co tvůj otec?

Jan Stein si vzal Paulu, moji maminku, která pochází z vídeňského vrhu. Rodiče byli Vídeňáci, ale narodila se

v Praze. Její mateřštinou byla němčina. Když si chtěli něco říct s tátinkem, abychom tomu my děti nerozuměly, mluvili německy. Kvůli tomu jsem se naučil docela dobře německy. Dnes jsem to už hodně zapomněl, ale v patnácti jsem hovořil obstojně.

To tu byla opravdová střední Evropa. Canetti píše, že se na některých tržištích hovořilo i šesti jazyky a služky se tam musely domluvit. Maminka pocházela z hodné středoevropské rodiny. Jenže pak přišla válka a šli do koncentráku. Babička Vali šla do Terezína první a bylo pro ni jako vášnivou mariášnici utrpení, že neměla partnery do hry. Jednoho pak sehnala, a když přivezli dědečka Lea jako třetího, byla spokojená. A táta Hansi byl se svými dvěma bratry Vilim a Rudim asi rok a půl v pracovním táboře SS v Bystřici u Prahy, což byl tábor pro mischlingy, míšence. Tam byli lidé jako režisér Rychman, herec Kopecký a všichni se vrátili, nikdo nemusel do transportu. Podle norimberských zákonů by si koncentrák zasloužila i maminka, ale nikdy na to nedošlo.

A to jste stále bydleli na rohu Václavského náměstí?

Ano, a tam jsem málem přišel o život. Naším domem prolétla spojenecká bomba a naštěstí nevybuchla. Tam, kde je dnešní Dům potravin, byl taky obytný dům, který dostal přímý zásah. Při tom náletu mě babička s maminkou zapoměly vzít do krytu. Babička si myslela, že mě bere maminka, a maminka si myslela, že mě bere babička. Já byl údajně zapadlý za postýlkou. Byl mi rok, nepamatuji si to, ale ta bomba mě prý těsně minula.

Co dělal tvůj otec, čím byl?

Otec pracoval u firmy Meintl. Vypracoval se tam od píky a skončil jako ekonomický náměstek znárodněné firmy Potraviný či jak se to jmenovalo.

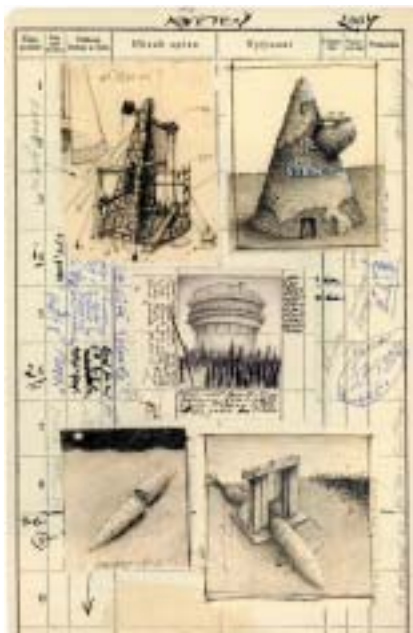
Jiří Stach. Foto J. Daniček, 2010.

Jiří Stach: *Nálet*. Černobílá fotografie, 1982.

Nikdo z předků neměl s kumštem vůbec nic společného, až vy s bratrem?

Jak už jsem ti řekl, pokud vím, z máminy strany taky ne, všechno to byli obchodníci a úředníci. A babička Vali byla typická kavárenská povalečka – seděla u kávy a hrála karty s jí podobnými. Měla smysl pro humor a do smrti jsme jí nedokázali vysvětlit, že

Jiří Stach: Stránka z deníku. Inkoust a tužka, 2004.

se neříká dva housky. Dědeček Pepi byl úředník a karty nesnášel.

A kdy se stal ze Steina Stach?

Asi v jednom roce. Táta Jan se rozhodl změnit jméno hned po válce a dostal na výběr dvě možnosti: Buď Svoboda, nebo Stach. Řekl raději Stach. V tu chvíli se mu to líbilo víc. Po válečné zkušenosti už nechtěl upozorňovat na svůj židovský původ. A z podobných důvodů vstoupil později i do komunistické strany. My jsme mu to s bratrem potom, když jsme byli větší, vyčítali. Byl z toho strašně smutný a snažil se nám vysvětlit, že to udělal kvůli nám a „vy mi tohlecko“. Staral se o hnízdo, byli jsme vůči němu nespravedliví. Žádný komunistka nebyl, ke straně měl stejný vztah jako my, ale v kariéře mu to asi pomohlo. Jinak by nebyl náměstkem. Byl to ale prima chlapík. Bohužel umřel velmi mladý.

Na rozdíl od maminky, ta ti umřela loni ve třidevadesátí letech...

Ano, a ten otcův příběh, jak umřel, je

taky zajímavý. Otec celý život toužil po Itálii. Jakmile vysvitlo slunce, sedl si na balkon a díval se na něj. Hodně se mu stýskalo a za komunismu nebylo lehké se tam vypravit. Když mu bylo šedesát let, tedy v roce 1971, dostal od ROH zájezd do Itálie. Do Itálie dorazil, lehl si na pláž a umřel. Byl z toho tak rozčilený, že srdce to nevezalo.

A ty sám tíhneš taky k Itálii?

Silně. Od roku 1989 tam jezdím s dalším dávným přítelem Jirkou Daničkem každý rok. Už bych tam měl znát každý kámen.

Jiří, jak ses dostal k povolání fotografa? Kdesi jsem se dočetl, že jsi začal již v jedenácti letech, je to pravda?

Do jedenácti let jsem byl archeolog...

Odkdy?

Od pískoviště. Skutečně v jedenácti jsem si čuchnul poprvé k vývojce v Úterý, tím to začalo. Je to krásné a slavné městečko: točily se tam *Zvonokosy*. V Úterý bydlela paní Strádalová, přítelkyně té paní, ke které jsme jezdili na prázdniny. Byla fotografa, amatérka, ale pracovala systematicky. Fotografovala řemeslníky, obyvatele, prodejny, pošťáky, domy. Dokumentovala Úterý. Od té chvíle, kdy mě vzala do temné komory, jsem propadl fotografii.

Sotva jsem nasál vůni vývojky, začal jsem se loučit s archeologií. Rodiče mně koupili bakelitový fotoaparát zn. Pionýr, později jsem měl Fokaflex, abych mohl fotit v zoo zebry. Od dvanácti jsem už věděl o grafické škole a chtěl jsem tam studovat.

Odkdy jsi měl doma komoru?

Až když jsem byl na grafárně, tedy Střední průmyslové škole grafické v Hellichově ulici v Praze pod Petřínem. Tehdy, to mi bylo čtrnáct a něco, jsem si udělal ze špajzu komoru. Vyházel jsem mámě zavařeniny a dal jsem si tam zvětšováky. Na grafické škole jsem měl k dispozici pořádnou komoru i ateliér. Škola mě bavila.

V té době už jsi se jako fotograf nějak přesněji začal vymezovat, orientovat na nějaký žánr?

Asi tak v posledním ročníku na mě začaly lézt surrealistické rupy. V osmnácti letech jsem své budoucí ženě Růžence posypal obličej pískem a pak ji fotografoval. Byla můj hlavní model a měla se mnou trpělivost. V té době jsem také už fotil zátiší a začal chápat, jak je světlo důležitý výrazový prostředek. Zaujal mě jednoduchý morandiovský motiv – láhev a přehnutý papír jsem fotografoval v rozdílných světlech – pátral jsem, v jaké atmosféře je zátiší nejpůsobivější. Nějak jsem přestával fotografovat lidi.

Proč?

Protože jsem měl pocit, že je obtěžuji. To byl asi hlavní důvod, proč mě to přešlo. Při focení lidí jsem se nikdy necítil volně. Neuměl jsem s nimi moc komunikovat.

A kdy jsi začal kreslit, protože dnes kreslíš i píšeš přímo do fotografií...

Na grafické škole bylo kreslení jako povinný předmět. Tehdy mě ještě nenapadlo, že bych si mohl kreslit jen tak pro radost. Až na FAMU – tedy někdy ve 22, 23 letech – jsem s tím začal.

Jiří Stach: Bez názvu. Fix a inkoust, 2005.

Šel jsi z grafické průmyslovky rovnou na FAMU?

Ne, ne, já šel přeci na Barrandov. Na vojnu jsem nemusel, dostal jsem hned na prvním odvodu modrou knížku jako
(pokračování na str. 9)

„CIKÁNI“, ŽIDÉ A DALŠÍ PODEZŘELÍ

O kriminalizaci menšin v 19. století

Semináře k moderním židovským dějinám, jež organizuje ŽMP a Ústav soudobých dějin AV ČR, pokračovaly i v dubnu. Tentokrát byl jejich hostem německý historik PhDr. Volker Zimmermann (autor obsáhlé práce Sudetští Němci v nacistickém státě 1938–1945), který pro Rch připravil stručný nástin této problematiky.

Dějiny kriminality jsou z velké části dějinami připisování odlišného chování. Právě o skupinách na okraji společnosti nebo o cizincích se tvrdilo (a tvrdí), že jsou náchylní ke zločinu. Vzhledem k současným diskusím o „kriminalitě cizinců“ a „cikánů“ v mnoha evropských státech je aktuálnost tohoto tématu očividná. Jak vzniká kriminalita „těch druhých“ jako kategorie, nám pomůže pochopit pohled do minulosti.

„RASA“ JAKO KRIMINOLOGICKÁ KATEGORIE

Údajná spojitost mezi „rasou“ a zločinností má i vědecko-historické pozadí, neboť toto téma bylo často probíráno během ustanovování kriminologie v průběhu 19. století. Argumentovalo se, že některé národy, kmeny a menšiny jsou více kriminální než ostatní a to z toho důvodu, že se vyvíjely v nepříznivých podmínkách. Takové teze propagoval kupříkladu italský psychiatr a antropolog kriminality Cesare Lombroso, autor vlivné knihy *Zločinný člověk* z roku 1876.

Na počátku formuloval Lombroso tezi, že tělesně a duševně „degenerovaní“ lidé a skupiny obyvatel jsou zodpovědní za většinu zločinů. Prosazoval tím obraz „rodilých zločinců“. V pátém vydání své knihy ale přidal i tezi, že i určité „rasy“ inklinují více ke kriminálnímu chování. I zde šlo o fyzickou a psychickou zaostalost, degeneraci a nedostatek morálky. I když řada vědců odmítala tvrzení o „zločincích od narození“, řada autorů s ním sdílela názor, že „rasa“ je centrální analytickou kategorií při výzkumu kriminality.

Franz von Liszt, odborník na trestní právo, napsal v roce 1903 toto: „Jako nejdůležitější sociální skupina přichází v úvahu rasa. Je to především rasa, která určuje vytváření a prvotní vývoj společenského života. (...) Zdá se mi nepochybné, že i utváření kriminality je určováno vlivy rasy.“ Liszt se zajímal pře-

devším o sociologické faktory při analýze kriminality a rozuměl „rase“ spíše ve smyslu etnologické kategorie – nicméně i on přispěl k tomu, že se téma etablovalo.

Další důležitý příspěvek v diskusích o „rase“ jako kriminologickému faktoru přišel z USA. Tamní diskusi o tom, že Afroameričané mají údajně sklony ke kriminalitě, Evropa se zájmem naslouchala. Mezi těmi, kdo tyto teze považovali za inspiraci, byl přirozeně i Lombroso, který pak „primitivní divoké instinkty negrů“ činil zodpovědné za vysoký počet vražd v Americe. Problematikou se horlivě zabývali i němečtí autoři. Například psychiatr Paul Näcke viděl v „raso-

Neměli stálé bydliště a kočovali... Foto archiv.

vě biologické struktury příčinu zločinu“. Tyto příklady dokládají nadnárodní charakter diskuse o kriminalitě a rase v rámci kriminologie jako vznikající vědecké disciplíny. Dlouhá tradice etnického připisování kriminality a věda se tím neblaze propojily. Dobře to lze ukázat právě na kriminalizaci Romů a Židů.

HLAVNÍ PODEZŘELÍ – „CIKÁNI“

Žádná jiná skupina nebyla a nebývá tolik podezřívána ze zločinného chování jako „cikáni“. Tímto pejorativním termínem byli a jsou označováni lidé, kteří nemají stálé bydliště a kočují. Mnohdy se předpokládá, že jsou tím míněni příslušníci romské menšiny. To však může být zavádějící, neboť nevíme, zda se opravdu jednalo o Romy.

Termín „cikáni“ je tedy z mnoha důvodů velmi problematické označení. V každém případě se po staletí v podstatě ve všech evropských státech předpokládalo, že právě oni inklinují ke zločinu. V 19. století se tyto předsudky dostaly, nyní údajně vědecky odůvodněné, do nařízení pro policejní práci. A tak můžeme v *Příručce pro vyšetřovatele, policejní úředníky a četníky*

atd. od Hanse Grosse z roku 1894 číst: „Čest, vlast, rodina a stát, minulost a budoucnost vlastního lidu, pojmy, které každý kulturní národ motivují k tomu nejlepšímu a nejvyššímu, co mohou dokázat, jsou cikánům úplně cizí; u nich jsou tyto hodnoty nahrazeny nezměrnou leností, zvířecím hladem, smyslnou láskou a trochou marnivostí. Jiné pohnutky neznají, a výsledkem těchto komponent není přirozeně nic jiného než snaha o získání protizákonného majetku.“ Gross byl významným rakouským kriminologem, který svými příručkami ovlivnil generace právníků, policistů, četníků a soudních lékařů – a to i mimo hranice Rakouska.

Tyto stereotypy stály v úzkém vzájemném vztahu s vývojem právních norem. V Rakousku kupříkladu určoval tzv. zákon o vagabundech z 24. května 1885, že ti, kdo se potulují a jsou bez prostředků a nemohou dokázat legální příjem peněz, mají být potrestáni jako tuláci. Tímto postupem zatlačily úřady mnohé lidi do illegality, a tím i na okraj společnosti. Podobný byl vývoj v Německu.

Dokonce i ve státech, které vznikly po roce 1918, včetně Československa, nahlíželi politici, justice, policie a většinová společnost na „cikánskou kriminalitu“ optikou 19. století. Pražská vláda vydala 14. července 1927 zákon o „potulných cikárech“, který byl jedním z nejpřísnějších opatření tohoto druhu v Evropě. Na těch příkladech je obzvlášť dobře patrné společné působení právních opatření a tradovaných stereotypů. Obraz „cikánské kriminality“ tak byl uměle vykonstruován.

A VEDLE NICH I ŽIDÉ

Pomocí jiných argumentů byli kriminalizováni i Židé. Skutečnost, že Židům byly připisovány po staletí různé zločiny, je obecně známa. Tak jako u Romů i u nich šlo o fenomén rozšířený napříč dobou i územím. Připisování zločinného jednání spočívalo na několika tvrzeních: mimo jiné tradičně na obvinění z rituální vraždy a s rychle postupující společenskou a hospodářskou modernizací společnosti i na obviňování z hospodářských deliktů, jako byly podvody a lichva.

Ohledně rituální vraždy je v českých zemích dodnes známým případem proces s Leopoldem Hilsnerem, obviněným z tohoto zločinu v Polné v roce 1899. Masivní antisemitská kampaň dokládá prudkost a nespoutanost vášní s těmito událostmi spjatých. Podobný fenomén se dá ukázat i na jiném případě, který se udál v zápa-

dopruském městě Könitz v roce 1900. I zde byl jeden Žid podezřelý ze spáchání rituální vraždy a obvinění doprovázela podobná antisemitská kampaň. Paralelně k tomu byli Židé obviňováni z kriminality i v jiných oblastech. V antisemitském štvavém spisku z roku 1893 stálo: „Tak jako je [Žid] cizí německému národu, tak mu je cizí i německé trestní právo.“

Tvrzení o údajné zvláštní židovské kriminalitě byla natolik rozšířená, že první sešit z řady *Židé v Německu* z roku 1896, kterou začal vydávat Výbor na obranu před antisemitskými útoky v Berlíně, byl věnován právě tomuto tématu. Podle výboru dokazovala celá řada statistik, že kriminalita Židů je v mnoha oblastech nižší, než byl průměr společnosti. I další hlasy se proti tendenci kriminalizovat Židy postavily a pranýřovaly hysterické, stereotypní a předsudečné vidění. Jinými slovy: v protikladu ke kriminalizaci osob nazývaných „cikáni“ bylo pro rasově argumentující autory mnohem těžší kriminalizovat Židy. V jejich případech se totiž vždy objevil někdo, kdo je bránil, což bylo mimo jiné způsobeno emancipací židovského obyvatelstva v těchto státech i vyšším sociálním a hospodářským statusem Židů oproti Romům.

OSTRAKIZACE

Iniciativy na jejich obranu Židům nicméně pomohly jen dočasně: nejpozději na přelomu 20. a 30. let praxe připisování zločinnosti Židům opět výrazně posílila a získala též agresivnější podobu. Nacisté propagující pronásledování Židů i Romů mohli lehce navázat na topos „zločinných“ sklonů těchto skupin a využili i pseudovědecká odůvodnění.

Kriminalizování Romů a Židů je známý fenomén, i když jde o překvapivě málo probádané příklady etnické diskriminace. Nebyly to však rozhodně jediné kriminalizované skupiny. V německém císařství se takto pohlíželo na Poláky, ve viktoriánské Anglii na Iry, ve Spojených státech amerických na Afroameričany... V dlouhém 19. století je všude možné doložit existenci tradičních sociálních předsudků, které byly v této době přetvořeny v údajně vědecky podložené teorie. Ty pak sloužily k tomu, aby určité skupiny obyvatelstva byly vyloučeny ze společnosti.

S podobnými stereotypy se setkáváme i dnes. Proto je dobré se společenskými mechanismy této velice účinné formy kriminalizace zabývat.

(Z němčiny přeložila Kateřina Čapková.)

ZBUDOU JEN DOBRÉ VĚCI

Rozhovor s Jiřím Stachem

(dokončení ze strany 7)

štátskripl: měl jsem štěstí, nemusel jsem nic simulovat. Hned poznali, že se mnou by to nešlo. Přes Honzu Fleischera, který studoval na FAMU scenáristiku, jsem se trochu znal s Ivanem Passerem a ten mi řekl, že se uvolnilo místo fotografa ve filmových ateliérech. Asi tam Ivan s někým promluvil a přijali mě.

Na jakých filmech a s jakými režiséry jsi tam pracoval?

Měl jsem štěstí, nastoupil jsem tam v roce 1962, a to byla fantastická doba. Fotografoval jsem pro Kadára a Klose *Obchod na korze*, s Menzlem *Ostře sledované vlaky*. Shodou okolností jsem dělal „fotosky“ z obou oscarových filmů.

Takže ta slavná fotografie z *Ostře sledovaných vlaků*, kdy razítkují prdelku Jitky Zelenohorské, je tvoje?

Ano. To se většinou točilo na nádraží v Loděnici u Prahy a tam se i razítkovalo.

Co ti daly ty dvě umělecké školy, grafická škola a FAMU?

Grafická škola mě naučila řemeslu. Začínali jsme fotit na skleněné desky, vařili jsme si vývojky. Naučil jsem se tam základům. Určitá pravidla a zásady mi to dalo. Učil mě Josef Ehm a historii fotografie Rudolf Skopec.

A FAMU?

Ta mi nic moc nedala. Jako škola byla pro mě zbytečná, ale pár zajímavých kantorů tam bylo: Ján Šmok, Anna Fárová a literaturu učil Milan Kundera... Abych byl přesný: FAMU mi dala svobodu. Věnovala mi úžasný čas. Měl jsem prostor dělat si své věci, ale že bych se tam něco naučil, to tedy pochybuji. A taky jsem ji dost flákal.

Tahle škola mi nic nepřidala, jen krásná léta.

Čím ses živil, když jsi nemohl vystavovat?

Užitou fotografii. Ale nebyl jsem sám. Pracoval jsem s Vládou Simerem, fotografovali jsme architekturu, plastová ramínka, ubrusy, kalendáře, sklo – vše, co přišlo. Mezi jiným i polívky.

Ty svou práci děláš do tří kategorií: Z rodinného bestiáře, Natura Magica a Pinhole Blues. Jak jsi na to přišel?

Dirkové komoře se anglicky říká pinhole camera, vzhledem k náladě mých fotografií z této kamery jsem to nazval blues. Kategorizování po mně chtěl Richard Drury, když psal úvodní text k mé knize. Jakmile jsou na fotografii lidské postavy, lze to zařadit do bestiáře.

Jiří Stach: *Camera obscura*, 1997.

Používáš dnes digitální fotoaparát?

Ano, jako zápisník a na focení vnoučat. Nic proti digitální fotografii nemám, vadí mi trochu jen to, co její rozšíření způsobilo.

Co myslíš, jaké fotografie z této doby asi přežijí? Co bude lidí jednou z naší doby zajímat?

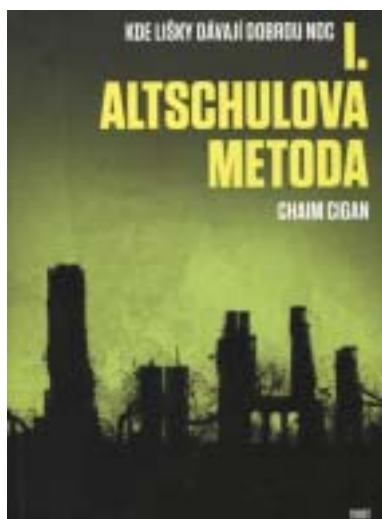
Já mám rád amerického fotografa, krajináře Ansela Adamse, a různé jiné klasiky. Zbudou jen dobré věci, a co je dobré, to se osvědčí časem. To bude platit i o této době, i když je to nafoceno telefonem. Fotografie musí být sdělná – bezmála dvě stě let její existence to potvrzuje. Když něco děláš důkladně a soustavně, tak to většinou časem nabude na významu. Vezmi si Sudka: seděl doma, fotil okno, nikam se necpal, a podívej, jak je to dobré.

KAREL HVIŽDALA

Chaim Cigan

PRÁZDNÝ HROB

Ukázka z románu Chaima Cigana Altschulova metoda (část 17. kapitoly) popisuje, jak se Moše Blumendorf, jenž se vrátil z emigrace v Německu, aby se mohl účastnit pohřbu své ženy Ludmily, která za ním měla přijet a kterou měl rád, dozvěděl pravdu. Pravdu o tom, že jeho žena si ho vzala na pokyn StB, pro kterou pracovala, nezemřela, ale byla pochována jen fingo- vaně a žije dál, dokonce se svým „řídícím orgánem“, vyšetřovatelem Wagnerem. Moše, který po návratu pracuje v Židovském muzeu jako restaurátor, jednoho dne Ludmilu potká na ulici. Nejdříve to považuje za auto- sugesci, ale když ji potká znovu...

Druhý den si přivstal a jel metrem na Pankrác. Ve tři čtvrtě na šest ráno se vplížil do domu, kam je včera viděl zajít, a studoval seznam nájemníků. Jméno Wagner tam nikde nebylo. Bylo všeobecně známo, že vyšetřovatelé StB používají pseudonymy. Zřejmě se vůbec Wagner nejmenuje, ale co ta fotka, kde byl zamlada s Ludmilou, tam přece stálo: četaři Jozefovi Wagnerovi s láskou, nebo tak nějak. Mohl to být ovšem úplně jiný člověk, ten voják. Prohlížel si hlavně Ludmilu a vojáčkovi vedle nevěnoval pozornost. Třeba to byl nějaký Jozef Wagner, s kterým chodila jako holka. Nikdy se v Ludmiliných věcech nehrabal a Ludmila zase neměla důvod mu ukazovat fotografie, na nichž byla se svými milenci. Nebylo vůbec vyloučené, že při prohlídce bytu našli starou fotku ještě ze Slovenska, a nepravý Wagner si přivlastnil jméno vojáčka, který se s ní nechal vyfotografovat. Otázka je, při které prohlídce. Škoda že se nemůže podívat, měl fotografii někde v práci, ale teď musí co

nejrychleji vypadnout z domu a čekat, jestli odtamtud vyjdou. Zahnul vlevo, popošel ob jeden dům trochu výš a přešel na druhou stranu ulice.

V sedm hodin vyšel z domu Wagner, šel dolů k metru a Moše ho nechal jít. Celé tři a půl hodiny potom trvalo, než vyšla ona. Zase na sobě měla červené šaty a hnědý kabátek. Moše ji sledoval k parčíku, nadběhl si jím a před semaforem se běhl na chodník. Přicházela proti němu, kaštanové lokny se jí houpaly kolem obličeje a lhostejně po něm přelétla pohledem jako po cizím muži.

„Ludmilo!“ křikl za ní slabě, když ho minula, ale na své jméno neza- reagovala. Ani se nezachvěla a rezolu- tně kráčela k přechodu. Mošemu naskočila červená, ale přeběhl ulici a za chvíli ji už měl zase pár kroků před sebou. Že by si Ludmilu vzali do práce a vymyli jí mozek tak dokonale, že pro ni skutečně neexistuje? Nebo jí vsugerovali, že celá léta žije s tím ožralou? Šel tři čtyři kroky za ní. Co kdyby ji v chůzi hypnotizoval? Ne, to nejde bez přípravy. Najednou zvolnil krok, bylo to zbytečné. Žena se mu vzdalovala, až ji ztratil z očí. Zastavil se u knihkupectví naproti škole u pankráckého kostelíčka. Před parčíkem stál pomník se sochou sokola, symbolem předválečné tělocvičné jednoty, která přetrvala komunistický režim. Přešel ke škole a pomalu se vracel, odkud přišel. Cestou ke stanici metra začal pracovat na svém plánu. Jestliže se nemýlí, jedná se o obdobu bloku, jímž Jacobi zablokoval Mouřenínovu paměť, ale Ludmilin blok bude mnohem složitější obejít, protože na rozdíl od Mouřenína ztratila vzpomínky na celých několik let. To znamená, že všechno, co se týká jeho, bude nej-

spíš od prvního okamžiku, kdy ho Ludmila spatřila, v tom vytěsňeném balíku informací. A tu si také vzpomněl, že mu Ludmila prozradila, že již o něm slyšela dříve, než se seznámili ve Vranově, jenomže ne a ne si vzpomenout od koho.

V muzeu byli zvyklí, že chodí do práce, kdy si vzpomene, a tak se posadil k rozdělanému obrazu Cikánské ulice před asanací ghetta a zabral se do práce. Škoda že se v tu dobu malíři soustředili jen na to, aby v poslední chvíli zachytili ulice a domy, a z jejich obrazů se vypařili lidé. Vypadá to na nich jako po výbuchu bomby, co všechno živé promění ve vzduch a neživé věci ponechá. Mrtvé město. Schválně odváděl myšlenky, doufaje, že mu paměť automaticky vyhodí odpověď na otázku, kterou jí ani nepoložil. Vyčistí si mysl. Nic než obraz. Žádné obsahy. Jen spatřit základní malbu a všechno, co ji překrylo, pod skvrnou napatlané barvy.

Přišel na to ale až večer, když si čistil zuby. Molín! Molín jí o něm vyprávěl předtím, než ho poznala! Ukazoval jí své fotografie a ona se zajímala, kdo je ten prcek. Zašrouboval tubu zubní pasty, položil ji na galerku a pak mu došlo, že to byl její název, který mu připomněl Molína. Thymolin! Díky Bohu! Příští ráno v sedm hodin byl zpátky v ulici Na Pankráci. Opět vyšel jako první Wagner a Moše se jen třásl, aby se dočkal Ludmily, co když to včera byla jen náhoda? Vždyť ani nevěděl, jestli spolu žijí, ačkoli to tak vypadalo. Ale dočkal se. Zase vyšla z domu se zpožděním až po deváté, rozhlédla se a zamířila kolem Novinářských domů dolů. Moše to měl vymyšlené jinak než včera. Za přechodem se semaforem ji osloví jako cizí ženu, která je mu sympatická. Na to je každá mladá ženská zvyklá a on už tak pár děvčat přímo na ulici sbalil. Důležité bylo udržet s ní kontakt.

Jako včera ji přes parčík předběhl a zase ji měl před sebou! Ušklíbla se, protože v něm poznala toho ze včerejška, a jemu najednou změkla kolena. Musel se držet, aby ji opět neoslovil jménem, ale přesto se neovládl úplně a začal koktat. „Mmmmm,“ spustil, „mmm mla... mladá paní?“

Zamračila se, chřípí u nosu se jí roztáhlo a obloukem ho obešla. Zavěsil se za ni, a když přešli ulici, začal potichu mluvit. „Už jsem si vás všiml dříve, jen málo žen ví s takovou jistotou o své kráse jako vy. Nemějte mi za zlé, že se opovažuji vás oslovit na ulici, ale nemůžu si pomoci, je to silnější než já. Ne, nemračte se, vaše víčka jsou těžká, představte si, že na nich máte zavěšené perly, víčka se vám zavírají, těžknou, pocit tíhy se šíří dolů po tvářích, po šíji, pažemi až ke konečkům prstů...“

Mluvil do ní, jak to slyšel od Rubena, ani jednou se už nezakoktal, a jen se bál, aby v hypnotickém stavu nezakopla. Prošli kolem knihkupectví naproti škole, pak již cítil vůni pekárny Odkolek a mluvil a mluvil. Už byl u chodidel, když do ní málem vrazil.

„Frajere, co za mnou lezeš?“ vztyčila se nad ním.

Musel před jejím rozhněvaným pohledem sklopit oči.

„Pro... promiňte, mladá paní, jenom jsem vám chtěl někoho při... připomenout. Mo... Molín, říká vám to něco?“ a čichal nozdrami pach levného parfému, jakého by se Ludmila nikdy nedotkla.

„Koukej si dát odchod i s tím svým Molínem, nebo ti jednu ubalím, skrčku!“

Moše před ní stál jako zmoklá slepice a třásl se po celém těle. „Pro... promiň... te,“ opakoval.

Chvilku si ho prohlížela, a když viděla, jak se bezmocně třese, přišlo jí ho nejspíš líto. „Jdi se bodnout,“ řekla a pokračovala v cestě, „kokto jeden ukoktaný...“

Přesto ji Moše – samozřejmě hodně zdálky – nepřestal sledovat. Před Nuselským mostem zahrula k novému hotelu Carpathia, o němž ani nevěděl, že ho postavili, a v útrokách mrakodrapu s krásným výhledem na Hradčany zmizela.

Mošemu se ulevilo, že je přece jenom vdovec a manželku má v hrobě. Nežli však přešel přes Nuselský most spojující Vyšehrad s Karlovem, došel k závěru, že se nechal oklamat. To, že na něj Ludmila mluvila způsobem, jakým na něj nikdy nemluvila, ještě neznamenalo, že to nebyla Ludmila. Ta podoba byla přece zřejmá, jinak by musela mít dvojče, a o tom nikdy nic

neslyšel. Ale co není možné pro jednoho Wagnera, nebo jak se jmenuje, je možné pro policejní aparát. Co když mezi tisíci agentek našli mladou ženu, která byla k nerozeznání od Ludmily? Složka *Batševa* byla podvržená a Ludmila s nimi nikdy nespolupracovala. Vlastně by nebylo nic jednoduššího než té ženské vyhrnout šaty a podívat se, jestli má černé znaménko! Jenomže by jí musel stáhnout i kalhotky.

Ilustrační foto archiv.

A kdyby ho tam neměla, tak se hezky omluvit, promiňte, slečno nebo mladá paní, to byl omyl, jen jsem si vás s někým spletl, na shledanou, a ztopořený utéct. A kdyby tam to znaménko přece jenom bylo? To se našťestí nikdy nedozví, protože mu žádná ženská nedovolí, aby jí na ulici stahoval kalhotky. Měj rozum, Blumendorfe.

V ten moment ho však napadlo něco mnohem šílenějšího.

Nasedl u Národního muzea na tramvaj a jel nahoru na Vinohrady. Bylo kolem poledního, když dorazil na hřbitov. Omluvil se Markovičovi,

že nepřišel v jedenáct, jak se dohodli, a protože byl už kameník zase pryč, napsal mu alespoň text na náhrobek, jak si přál. Jméno, příjmení a data narození a úmrtí. Potom šel k hrobu, a když se od něj vrátil a prošel kolem správní budovy, před branou zahrnul a schoval se za domem. Po čtvrté odpoledne viděl, jak Markovič zavírá bránu a odchází. S tím ani nepočítal, má v prvním patře domku služební byt. Bouda s náradím byla otevřená, tak si vybral krumpáč a lopatu a vypravil se zpátky k hrobu. Krumpáč nakonec nepotřeboval, poněvadž hlína ještě neslehla. Posledních několik dní také nepršelo a nebyla mokrá. Přesto vyhazoval hlínu z hrobu, dokud se nesetmělo. Na židovských hřbitovech se pohřbívá v prostých rakvích z nehoblovaného dřeva a víko je přibito jen několika hřebíky. Aby na víku nestál, vylezl z hrobu a vleže ho páčil ostřím lopaty. Na hřbitov dopadalo jen vzdálené světlo od stanice autobusů a vchodu do metra. Pak víko uvolnil, setřel si pot stékající mu z čela do očí a odklopil je. Byly tam naskládané stohy novin. Ať se v rakvi hrabal, jak chtěl, byly v ní jen hromady zvlhlého *Rudého práva*.

Dopoledne příštího dne ho našli hrobníci. Překvapilo je, že tam sedí tak brzy po otevření hřbitova. Malého zrzavého v zelené vojenské bundě znali, obvykle však chodil na hrob až odpoledne. Neuniklo jim ani, že je u hrobu kopec vykopané hlíny, asi to spolu souvisí. Prostý rozum chápe věci prosté a ví, že nemá smysl se zabývat složitými rituály zbožných Židů. Když tam tak poklidně sedí nad znovu vykopaným hrobem, má pro to nějaký důvod. Přesto jim to nedalo a kolem desáté, když si udělali pauzu na svačinu a zastavili se u správce hřbitova, aby mu oznámili, že jdou do hospody, se ze zvědavosti zeptali, proč to. Markoviče hned napadlo, že ho Blumendorf podvedl a domluvil se s kameníky bez jeho vědomí, aby ušetřil, nebo je tak lakomý, že si pomník vytesal sám, a řízným krokem zamířil k místu činu. Když tam ale spatřil duchem nepřítomného Mošeho sedět na hromadě novin a nahlédl do hrobu, věděl, kolik udeřilo.

(Ke knize viz též recenzi na str. 15.)

TO VŠECHNO NÁS POSTIHLO...

Nový cyklus Marka Podwala v Terezíně

Ve čtvrtek 10. dubna se v terezínském Muzeu ghetta konala vernisáž výstavy nového malířského cyklu Marka Podwala. Nové obrazy se v mnohém odlišují od jeho známých prací, čerpajících převážně z poezie židovských tradic a svátků. Tentokrát se na

Masakr v marockém Fezu roku 1465.

42 velkých listech zamýšlí nad židovskou historií a jeho obrazy připomínají zdánlivě nekonečnou řadu tragédií, katastrof a utrpení, jak je nosíme v paměti a některé z nich si připomínáme v modlitbách a výročních dnech. Nejsou tu však pouze samy pro sebe – tvoří spíše jakýsi komentář největší židovské katastrofy 20. století. Ukazují totiž, že všechny druhy ponižení, pronásledování a vraždění Židů nacisty měly již svůj precedent v minulosti. Ve stínu šoa se všechny tyto případy zdají málo významné – ve skutečnosti jsou však znepokojivou připomínkou toho, jak dlouhá historie evropské „židovské nenávisti“ kladla základy pro Terezín, Osvětim a všechny další katastrofy šoa. „V každé generaci proti nám povstanou...“ – četli jsme nedávno opět v pesachové Hagadě.

OBRAZY JAKO STRÁNKY KNIHY

Protože Židé jsou považováni za „národ knihy“, podobá se každý obraz cyklu dvěma stranám rozevřené knihy. Zatímco na levé Podwalova kresba připomíná ve zkratce a řečí svých vlastních symbolů některou historickou událost, na pravé straně ji uvádí stylizovaný hebrejský text žalmu do obecnějších souvislostí židovské víry a duchovní tradice. Moudrost žalmů nás učí, že tajemství židovské odolnosti je založeno na pevné víře v Boží spravedlnost a milosrdenství a na naší trvalé touze po vykoupění. Historie, kresba a její symboly a slova žalmu se tak vzájemně doplňují a objasňují.

Přes všechny hrůzy, které nás postihly, jsme nezapomněli Boží jméno a i nadále doufáme, že Bůh na nás nezapomněl, připomíná v úvodu katalogu rabín Norman Patz. Domnívá se, že Mark Podwal nám svým způsobem otevírá cestu k pochopení této dimenze židovské zkušenosti a v širším smyslu i otázky lidské existence vůbec.

Vedle toho tu jsou samotné Podwalovy kresby, se všemi svými finesami, zkratkami, symboly a oblíbenými motivy, které nevyprávějí souvislý příběh, ale jsou spíše náznakem vizuálních metafor, jež si musí divák sám rozluštit a vyložit. Nechybí nečekaná přirovnání – z kresby na nás hledí morová lebka se zuby v podobě židovských náhrobků; pesachový úplněk na noční obloze připomíná kulatý krvavý maces; také nad Polnou, kde došlo k domnělé rituální vraždě, se nebe zbarvilo krví; žlutá Davidova hvězda je přišitá místo nití ostatním drátem apod. Nové Podwalovy kresby jsou překvapivě pestré a barevné, takže působí živým dojmem, někdy jako by v rozporu s pochmurností svého námětu – také barva tu má symbolický význam, především červená jako barva krve, žlutá jako tradiční barva židovských znamení, pohrdání a žárlivosti nebo modrá, barva oblohy a naděje.

Nové Podwalovy kresby jsou překvapivě pestré a barevné, takže působí živým dojmem, někdy jako by v rozporu s pochmurností svého námětu – také barva tu má symbolický význam, především červená jako barva krve, žlutá jako tradiční barva židovských znamení, pohrdání a žárlivosti nebo modrá, barva oblohy a naděje.

MALOVANÉ PIKTOGRAMY

Úvodní kresba zachycuje dva vojáky třetí říše v uniformách SA, jak odnášejí zlatou chrámovou menoru z Tito-

va vítězného oblouku, tentokrát patrně do skladů naloupeného umění – zkratka, která obepíná celou evropskou židovskou historii, je doplněná slovy Žalmu 44,18: „Toto vše nás postihlo, ale my jsme na Tebe nezapomněli, nezradili jsme Tvou smlouvu.“ Mnohé listy jsou spjaty s historií Jeruzaléma – ačkoli se Jeruzalému říká „město míru“, snad o žádné jiné město se nebojovalo tolik jako právě o něj. Proto v úvodu cyklu stojí obraz *Modlitba* se slovy Žalmu 122,6: „Vyprošujte Jeruzalému pokoj: Kéž v klidu žijí ti, kdož tě milují!“ Slova Žalmu 119,87 „Téměř mě smetli ze Země, já však Tvá přikázání neopustím“ na další kresbě ukazují, že od zotročení v Egyptě až po vyhnání z vlasti, navzdory opakujícím se pogromům a téměř úplnému vyhubení, Židé díky své víře všechnu perzekuci přestáli, zatímco jejich nepřátelé zmizeli beze stopy.

Podwalovy obrazy připomínají v jakýchsi piktogramech, kresebných znacích a symbolech nejruznější události již z nejstarší židovské historie – počínaje zotročením v Egyptě (Žalm 10,7), přes dobytí Jeruzaléma a zboření Šalomounova Chrámu Nabukadnezarem, po deportaci a exil v babylonském zajetí (Ž 137,1: „U řek babylonských, tam jsme sedávali s pláčem ve vzpomínkách na Sión“), znesvěcení druhého Chrámu Antiochem IV. Epifanem v roce 167 př. o. l. (Ž 115,4: „Jejich modly jsou stříbro a zlato, dílo lidských rukou“) a boj Makabejských za jeho znovuzasvěcení. A nakonec dobytí Jeruzaléma Římany, jeho rozboření a přeměnu na město Aelia Ca-

Vyhnání Židů ze Španělska roku 1492.

pitolina (Žalm 79,1: „B-že vtrhly pronárody do dědictví tvého, tvůj svatý chrám poskvrnily, Jeruzalém obrátily v hromady sutin!“), až po vyhnání Židů z Judeje po roce 70 o. l., které si připomínáme o smutečných týdnech od 17. tamuzu do 10. avu.

VÝJEVY ZE STŘEDOVĚKU

Daleko více inspirace však Podwal našel ve středověku, během něhož začíná snad nejkrutější pronásledování ze strany křesťanů – např. vraždění Židů během první křížové výpravy 1096–1098 v mnoha porýnských židovských obcích. Třetí křížová výprava pod vedením Richarda Lvího srdce zase vyvolala řadu protižidovských bouří v Anglii. V Yorku se roku 1189 pronásledování Židů zavřeli do tzv. Cliffordovy věže, kde spáchali hromadnou sebevraždu, raději než aby se pokusili zachránit konverzí. Jak dokládají svědectví o řadě podobných událostí, stali se tak mučedníky „kiduš ha-Šem“ – pro posvěcení B-žího jména, raději než by přestoupili jeho zákony a dopustili se modloslužebnictví (Žalm 35,10: „Každá kost ve mně řekne, Bože, kdo je tobě roven?“).

Plastiky středověkých personifikací Ecclesie a Synagogy v mnoha gotických katedrálách byly formou veřejné církevní propagandy hlásající triumf církve a porážku judaismu, zejména v Německu. Doprovází je slova Žalmu 119,78: „Nechť je pyšný zahanben, že mi křivdí: ale já o Tvých příkázáních nepochybují.“ Součas-

tí středověké protižidovské propagandy byl i reliéf oblíbené „Judensau“, obscénní scéna Židů s tlustou sviní, která měla za cíl zesměšnění a odlidštění Židů, na mnoha místech dodnes zachovaná (Ž 22,8: „Všem, kdo mne vidí, jsem jenom pro smích, šklebí se na mě, potírají hlavou“).

ČERNÁ SMRT

Nejhorší pohromou vrcholného středověku byla černá smrt – morová epidemie v letech 1348–1350, která zahubila třetinu evropské populace, za jejíhož původce byli označeni Židé jako traviči studní. Tehdy byli křivě obviňováni a upalováni, vraždění a vyhánění, takže zanikla většina židovských obcí v Německu. Slovy Žalmu 119,161:

„Bez důvodů mne pronásledují velmožové, mé srdce má strach jen z tvého slova.“ Došlo k tomu roku 1349 i v Erfurtu, kde bylo mnoho Židů upáleno a pouze narychlo ukrytý erfurtský poklad a zabavené rukopisy jsou dodnes svědectvím o výjimečné kultuře a bohatství zdejší židovské obce – „Zlovolní svědkové povstávají, ptají se mne na to, o čem nevím“ (Žalm 35,11). V roce 1389 vypukl velikonocní pogrom také v Praze, kde byli Židé vražděni ve Staré a Staronové synagoze, jak o tom svědčí selicha Avigдора Kary i další prameny (Ž 59,5). Ačkoli v islámských zemích mohli Židé obvykle žít jako „dhimmi“ (chráněné osoby), kterým „ponížení a bída byly cejchem“, ani zde nebyli chráněni proti opakovaným výbuchům protižidovské nenávisti, jako například při masakru v roce 1465 ve Fezu v Maroku – „Zlí lidé vytáhli své meče a napjali své luky, aby pobili utlačované a potřebné, zabili

ty, co chodí přímou cestou“ (Žalm 37,14). Jednou z nejotřesnějších kapitol církevní historie bylo zřízení španělské inkvizice v roce 1480, aby odhalovala a usvědčovala židovské konvertity, posměšně nazývané „marranos“, které pak veřejně upalovala na hranicích při okázalých autodafé – „Protože můj život je pohlcen kouřem a mé kosti hoří jako v peci“ (Žalm 102,4).

V NOVOVĚKU A 20. STOLETÍ

Podwal připomíná i vyhnání Židů ze Španělska roku 1492, zřízení prvního ghetta v Benátkách, smrt mučedníka Šloma Molcha, tažení kozáků Bohdana Chmelnického na Ukrajinu a do Polska v letech 1648–1650, pogromy po atentátu na

cara Alexandra II. na jihu Ukrajiny (1881–1884). Za cara Mikuláše I. byl roku 1827 vyhlášen zákon o kantonismu, podle něhož měli židovští chlápci od 12 let sloužit po 25 let v ruské armádě, kde byli nuceni ke křtu a vystaveni násilí, které jen málokterý přežil (Žalm 119,141: „Jsem nepatrný, pohrdaný člověk, avšak na tvá ustanovení jsem nezapomněl“).

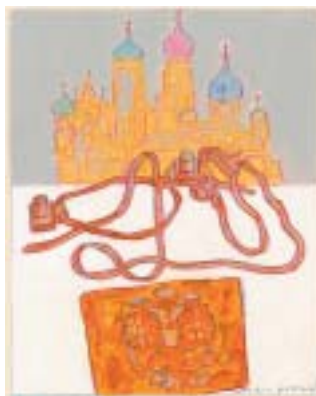
Místní historii katastrof zastupuje vražda mladé dívky v Polné o Velikonocích 1899 a následné obžalování Leopolda Hilsnera z rituální vraždy (Žalm 16,4: „Ani trochu krve v úlitbu jim nedám“). Události 20. století jsou všechny spojeny se šoa: kresba střepů s odlesky různých staveb připomíná tzv.

kříšťalovou noc z 9. na 10. listopadu 1938, kdy byly v celém Německu, Rakousku a Sudetech vypáleny a zničeny stovky synagog, devastovány židovské příbytky, desítky Židů ubity a tisíce zavlčeny do koncentračních táborů. Také zde se inspiroval nacismus středověkem: „Tvou svatyni podpálili a příbytek tvého jména znesvětili“ (Žalm 74,7). Jedna z kreseb je věnována rovněž Terezínu – připomíná terezínskou kulturu, zejména známé kresby a básně dětí (Žalm 143,3). Nechybí ani kresba a citát k vyvraždění českého rodinného tábora v Osvětimi: „Mladí muži a ženy, starci s dětmi...“ (Žalm 148,12).

Verše žalmů četli Židé po staletí jak v dobách velkého utrpení, tak v dobách radosti. Cyklus končí optimisticky opět kresbou chrámové menory se „šiv'at ha-minim“ – sedmerem biblických plodů Erec Jisrael, vyrůstajících z jejích ramen a doprovázené veršem Žalmu 126,5: „Ti, již sázejí v slzách, budou sklízet v radosti.“ Tento žalm, který je příslibem návratu Židů z vyhnanství, byl po získání nezávislosti několikrát navržen za národní hymnu Izraele.

K výstavě, která je v předsálí kina Muzea ghetta přístupná do 10. července, byl vydán i netradičně upravený katalog s texty autora, rabinů Normana Patze a Efraima Sidona.

ARNO PAŘÍK

Zákon o kantonismu z roku 1827.

Synagoga ve stínu katedrály.

ABY TU ZLO NEZŮSTALO NAVŽDY

Proč se před 45 lety Elijahu Rips rozhodl upálit

V dubnu navštívil Prahu izraelský matematik Elijahu Rips a v sále Knihovny Václava Havla (jejíž stěny právě zdobily pestrobarevné obrazy Jana Šafránka) hovořil o svém dětství v Rize, o rodičích, studiu matematiky, ale hlavně tom, jak prožíval období pražského jara roku 1968. V černém obleku ortodoxního Žida před naplněným sálem rekapituloval, jak se po ruské invazi do Československa a smrti Jana Palacha v lednu 1969 rozhodl na vlastní pěst vyjádřit svůj názor. V dubnu 1969 se po Palachově vzoru rozhodl stát další živoucí pochodní.

Z ABSOLUTNÍ HOŘKOSTI

„Můj čin pramenil z absolutní hořkosti,“ vysvětloval Rips. „Přestal jsem věřit, že se komunismus může zhroutit tak, jak se to později stalo. Vypadalo to, že tohle zlo tu zůstane navždy.“

Rips se narodil v Rize roku 1948 a dle svých slov prožil celkem klidné, svým způsobem nedětské dětství. Brzy se totiž začal zajímat o matematiku a studiu věnoval téměř všechnen volný čas. Roku 1964 se dokonce jako první lotyšský (a navíc židovský) středoškolák zúčastnil mezinárodní matematické olympiády v Moskvě. Zprávy o pražském jaru v Československu ho zastihly v době, kdy studoval na matematicko-fyzikální fakultě. I když oficiální ruské zdroje o něm mlčely, Rips stejně jako jiní poslouchal (pokud nebyl rušený) zahraniční rozhlas – BBC a Hlas Ameriky. Na otázku, jakou naději pražskému jaru dával, odpověděl: „Byl jsem pesimista. Nevěřil jsem, že by pražské jaro dokázalo zažehnout jiskru v Lotyšsku nebo v Sovětském svazu. Ale když jsou všichni ve vězení a jednomu ze spoluvězňů se podaří utéct, máte z toho radost i vy. Ta radost se však brzy proměnila v hořkost.“

E. Rips v Praze. © Knihovna Václava Havla, foto Vojtěch Stádník, 2014.

I když nevěděl o protestu osmi Moskvanů na Rudém náměstí 25. srpna, dozvěděl se o sebeupálení Jana Palacha, a tedy, že „odpor neskončil a ještě existuje síla i touha protestovat“. Rips se rozhodl „za každou cenu vyjádřit k nastalé situaci“. Napsal dopisy přátelům, obstaral si benzin a vyrobil plakát se slovy „Protestuji proti okupaci Československa“. 13. dubna zamířil na hlavní řížské náměstí, kousek od památníku Svobody se polil benzinem, vybalil transparent a zapálil se. Když ho uhasili kolemjdoucí a shromáždil se kolem něj dav lidí, vystoupil člověk v civilu, ukázal osvědčení KGB a zatk ho.

Rips pak putoval do sídla KGB a odtud na psychiatrii. Na rozdíl od disidentů, kteří byli jako „blázní“ poslání na převýchovu do psychiatrických léčeben v Rusku, cítil Rips mezi personálem v Rize sympatie: vrátňý ho nechal zavolat domů a ráno našel „pod polštářem bonbon; a ne jen tak ledajaký, ale ten nejluxusnější, který se v té době dal koupit“. Ačkoli ho hájil slavný moskevský disidentský advokát S. L. Arija, soud rozhodl, že Rips je nepřítel; neposlal ho ale do speciálního blázince (kde „pacienty“ léčili libovolně dlouho pomocí chemických injekcí a elektrošoků), ale do běžného zařízení s celkem snesitelným režimem. Zde strávil rok a půl, o (na sovětské poměry) nízkou sazbu se dle Ripsových slov zasloužil básník a bojovník za lidská práva Vladimír Bukovskij, který ač byl sám právě propuštěn z vězení, se v jeho případě angažoval a zburcoval mezinárodní protest.

Po propuštění z léčebny Rips i jeho rodiče požádali o vízum do Izraele a v lednu 1972 tam odjeli. V současné době působí Elijahu Rips jako profesor na katedře matematiky Hebrejské

univerzity v Jeruzalémě. Jeho hlavním tématem jsou geometrické a kombinatorické grupové teorie, širší veřejnosti je znám hlavně svými výzkumy, které se zabývají tzv. biblickým kódem.

ZA VAŠI A NAŠI SVOBODU

Ripsův příběh je formou rozhovoru uveden v publikaci *Za vaši a naši svobodu*, kterou připravil historik Adam Hradilek (roku 2010 ji vydal Ústav pro studium totalitních režimů a nakladatelství Torst). Ten matematika také v dubnu v Praze představil. Kniha soustřeďuje osudy lidí, kteří se v bývalém Sovětském svazu, v Polsku, NDR, Maďarsku a Bulharsku odhodlali veřejně projevit nesouhlas s okupací Československa. Kromě rozhovorů v ní nalezneme i úvodní statě věnované reakcím v jednotlivých státech. K nejotřesnější události došlo v Polsku, kde byla reakce na invazi zřejmě nejaktivnější: po masovém zatýkání studentů se 8. září 1968 na varšavském stadionu Desetiletí během dožinkových slavností upálil před zraky asi statisíce lidí (včetně Gomušky a stranického vedení) šedesátiletý Ryszard Siwiec, vystudovaný filosof, za války spolupracovník odboje, otec pěti dětí. V ruce držel polskou vlajku a transparent se slovy „Za vaši a naši svobodu“. Tentýž slogan se předtím objevil na plakátu, který rozvinula na Rudém náměstí skupinka osmi lidí, v níž byli i anglista Viktor Fajnberg, vnuk Leninova a Stalinova ministra zahraničí Pavel Litvinov či básnířka Natalija Gorbanevská.

K nejpůsobivějším částem knihy patří rozhovor s Viktorem Fajnbergem. Znamenává celé ruské „století vlků“: rodičovské vzpomínky na pogromy, stalinský teror, válku, krutý sovětský antisemitismus (na nějž malý Viktor reagoval rvačkami s dětskými agresory a skončil za to už jako školák na psychiatrii), věznění, podporu pražskému jaru, následné zatčení a čtyři roky na psychiatrii (částečně strávené na samotce) a nakonec emigraci. Ostatně až z poslední otázky, kterou při diskusi v knihovně Elijahu Rips dostal, posluchače opravdu zamrazilo. Na dotaz „Jak vidíte dnešní Rusko?“ vyrovnaně odpověděl: „Něco se změnilo, ale zároveň zůstává úplně stejné.“

ALICE MARKOVÁ

CIGANOVA METODA

O prvním dílu románu Kde lišky dávají dobrou noc

Když přijde autor, jehož dílo je už zdánlivě uzavřeno po třiceti letech s románem, který se podobá i nepodobá tomu, co psal dříve, má zajímavý děj, je dobře napsaný a navíc podepsaný jiným jménem, je to událost, kterou lhostejně nepřejdou čtenáři ani literární kritika. V případě románu *Kde lišky dávají dobrou noc* máme zatím (z ohlášené tetralogie) k dispozici první díl s názvem *Altschulova metoda*. Jako autor je uveden Chaim Cigan, jehož stručný životopis kniha obsahuje. Poměrně brzy ovšem vyšlo najevo, že se jedná o pseudonym a autorem je Karol Sidon (on sám autorství potvrdil), a tak se objevilo i podezření, že celá záležitost s Chaimem Ciganem je předem naplánovaný reklamní trik, který má pomoci při prodeji. Jistě to tak i funguje – vždyť koho by nezajímalo, co je asi ukryto v textu, že ho jeho autor – v šedesátých a sedmdesátých letech známý spisovatel a disident a po emigraci už přes dvacet let vrchní zemský a pražský rabín – považoval za nutné vydat pod jménem smyšlené osoby. Přesto si myslím, že tak utilitární vysvětlení, zejména v konfrontaci s vlastním textem, není namístě. Cosi, co je v příběhu i jeho literární formě přítomné, naznačuje, že Sidon to s Ciganovým autorstvím myslel vážně, anebo, z druhé strany, že Chaim Cigan tím autorem do míry, kterou je obtížné určit, skutečně je.

KDYŽ UŽ VŠE BYLO ŘEČENO

Sidonova tvorba z šedesátých až osmdesátých let minulého století, nadlouho přerušovaná (alespoň publikačně) odchodem do emigrace, studiem a potom rabinským úřadem, je z velké části soustředěna na snahu zachytit vlastní dětství a dospívání. Zachytit ve skutečném významu toho slova; chytit a udržet, co bylo, protože to zčásti už není, zčásti možná ani nebylo, a přece je bez toho skoro nemožné porozumět tomu, co přichází a přijde. Do značné míry se mu to i podařilo, ve známých prózách *Sen o mém otci* a *Sen o mně* i v jiných textech z té doby.

Je hodně spisovatelů, kteří se stále vracejí k jednomu tématu, a jsou to zejména ti, kteří jako základní syžet popisují a zachycují vlastní život a osud. Všichni autoři samozřejmě vycházejí při psaní z osobní zkušenosti, ale někteří svět konstruují

a vyprávějí o těchto konstrukcích, druzí svět skrze sebe zachycují a ve svých textech o tom podávají zprávu.

Tady občas nastává potíže: aby bylo možné události zachycovat, musejí se nejdříve odehrát. To je celkem snadné v počátcích tvorby, kdy je k dispozici celé dětství a dospívání a někdy i ještě delší část života. Jednoho dne je však to, co mohlo být řečeno, řečeno – a před spisovatelem stojí otázka, co dál. Možnosti jsou v podstatě dvě – pokusit se o konstrukci a vyprávění o ní, nebo psaní přerušit a nechat čas a osud vytvořit nové události, které potom, pokud to ještě půjde, lze opět literárně zachytit.

V česky psané literatuře může za příklad dobře sloužit Josef Škvorecký. Jeho Dany Smiřický prochází téměř všemi texty, od prvních povídek přes *Zbabělce* a *Mirákl* až po skvělého *Inženýra lidských duší* a vůbec nevádí, že se téma mnohokrát opakuje – vždy je v něm něco mírně nového, daného zřejmě časem a zkušeností. Čas postoupil a Dany Smiřický jako emigrant v Torontu je stejně dobrý jako na počátku v Náchodě. Zatímco „konstruované“ americké romány *Nevěsta z Texasu* nebo *Scherzo capriccioso* při vši účtě tak dobré prostě nejsou. Druhým a jiným příkladem je Arnošt Lustig: ten ve svých knihách zachycuje zkušenost vězně koncentračního tábora, kterou už nic v jeho jinak celkem pestřím životě nedokázalo doplnit natolik, aby o tom něco napsal. Potřeba psát dál a dál, která je většině spisovatelů vlastní, ho vedla k tomu, že své často vydávané knihy z šedesátých a sedmdesátých let stále zdokonaloval, přepisoval a rozšiřoval či naopak dělil.

ZDÁNLIVÁ KOMBINACE

Můžeme si položit otázku, kam patří v tomto kontextu román *Kde lišky dávají dobrou noc*. Pokud se lze na základě jedné čtvrtiny celého díla o takové závěry vůbec pokusit, lze říci, že (alespoň *Altschulova metoda*) je román kombina-

cí obou uvedených přístupů, ale hned je také nutné dodat, že kombinací jen zdánlivou. Skoro se chce říci, že podstatná část půvabu a zajímavosti knihy je dána právě tou zdánlivostí, kterou se tady nemíní nic nepatřičného. Určitá (a zdánlivá) vědecko-fantastičnost příběhu, která funguje jako pojistný ventil, umožňuje autorovi zabránit přehřátí ve výstavbě textu, k němuž by jinak – vzhledem k absolutním postojům, ke kterým některé postavy občas tíhnou – asi docházelo. Také o historických souvislostech a jejich funkci v příběhu (a o politických zejména) by se dalo úspěšně polemizovat, pokud by nebyly zakotveny právě v této zdánlivosti.

Díky zdánlivosti času se také znovu setkáváme s Chaimem Ciganem. Vystupuje z obsedantního pátrání jedné z hlavních postav knihy, posedlé svými předky a za doprovodu šustění archivních listů

a staré korespondence nabývá na skutečnosti a reálnosti. Usedá ke stolu, namáčí pero do kalamáře a stává se autorem příběhu, který je zdánlivě o něm, o židovských emigrantech, kvákajícím dvojčeti, koptském poháru, psychiatrických klini-

Kresba Mark Podwal.

kách, StB, Heidelbergu, Staronové synagoze, Kounicích (Dolních), o vztazích manželských i jiných a mnoha dalších věcech; převážně o Židech.

Edmond a Jules Goncourtové psali všechno společně, ale to, že „literatura nekřísí skutečnost, ale ožívuje možnosti“, řekl pravděpodobně jen jeden z nich. Nebo to možná řekl ještě někdo jiný. Pokud to vezmeme za bernou minci, pak můžeme číst první díl tetralogie *Kde lišky dávají dobrou noc* také jako detektivní příběh: co v ní je vzkříšená skutečnost a co oživené možnosti? A která zdánlivě a která ve skutečnosti?

Možná je to také příběh o lásce nebo snad o tom, kde a jak chybí. Na to ale, jako na mnoho jiných otázek, si laskavý čtenář musí najít odpověď sám. Chaim Cigan mu moc nepomůže, ale nakonec možná napoví. Kdo ví. **PETR JECHMUR**

Chaim Cigan: Kde lišky dávají dobrou noc. I. Altschulova metoda. Vydalo nakladatelství Torst 2014, 480 stran, brožovaná obálka, dop. cena 399 Kč.

U GOLDFINGERŮ

O domě, který pobouřil londýnský Hampstead

Číslo 2 Willow Road, tedy Vrbová ulice 2: adresa, která zní, jako by vypadala z oblíbené dětské knihy o Harrym Potterovi. Čarodějnická kouzla připomíná i tím, že někdy bývá označována jako 1–3 Willow Road. Nejedná se o fiktivní bydliště, ale zcela konkrétní dům, který pronikl do učebnic architektury a jehož stavba ve své době pobouřila široké okolí malebné londýnské čtvrti Hampstead, rozkládající se na okraji rozlehlého parku Hampstead Heath. Maďarský židovský architekt Ernő Goldfinger dům postavil pro svou rodinu a letos vila slaví 75. narozeniny.

Ernő Goldfinger v obývacím pokoji.

občanství, dokázal zrealizovat jen málo projektů: dům pro malíře Humphreyho Waterfielda v Essexu, a především průčelí a interiér prvního obchodu výrobců moderních experimentálních hraček Paula a Marjorie Abbottových. Navrhl jim i nábytek a několik hraček. Když začal hledat parcelu pro svůj „dům snů“, zamířil do Hampsteadu. V této čtvrti bydlela řada moderních umělců, mj. i díky tomu, že se tu tehdy dalo žít relativně levně (dnes patří čtvrť k nejdražším v metropoli). Mnozí z jejích tehdejších obyvatel pocházeli z Evropy a do Londýna uprchli před nacisty; většina z běženců pak odešla do Spojených států.

PŘECHODNÉ ÚTOČISTĚ

V Hampsteadu žili například sochaři Henry Moore a Barbara Hepworthová, exil tu našel nizozemský malíř Piet Mondrian, ruský židovský sochař, průkopník kinetického umění Naum Gabo, o pár ulic níže (v Maresfield Gardens) strávil poslední rok života Sigmund Freud a vyrůstal tu jeho vnuk, malíř Lucian. Práci i útočiště tu našli Goldfingerův rodák a kolega – maďarský židovský modernistický architekt a návrhář nábytku Marcel Lajos Breuer, který navrhl klub Isobar v přízemí prvního moderního železobetonového činžovního domu v Hampsteadu, jenž vznikl roku 1934 a obsahoval 34 bytů. Byl nazván Isokon Flats a bydleli v něm např. zakladatel slavné avantgardní umělecké školy Bauhaus ve Výmaru architekt Walter Gropius a jeho kolega z téhož učiliště maďarský židovský malíř, fotograf a návrhář László Moholy-

Nagy. Jak se měl přesvědčit sám Goldfinger, ne všichni místní Angličané však měli z přílivu avantgardních, většinou levicově orientovaných imigrantů radost a ne všichni obdivovali moderní železobetonovou architekturu.

Goldfingerovi se podařilo zakoupit velký pozemek v ulici Willow Road roku 1935 a okamžitě začal pracovat na projektu budoucího domu. Problém byl v tom, že parcela nebyla prázdná, ale stály na ní čtyři přízemní domky, které se rozhodl zbourat. Když pak předložil návrhy nového domu, sousedé se vzbouřili. Tajemník sdružení pro ochranu kopce Heath a starého Hampsteadu napadl v tisku tvar domu i plánovaný stavební materiál, bránil „krásu čtvrti“, kterou hodlá „zahubit cizorodá estetika“. Podobné reakce se ostatně dočkal i rodilý Brit, sochař Henry Moore, když na zahradě jednoho hampsteadského domu vystavil sochu. Ačkoli Goldfinger nakonec prosadil svou a po několika změnách návrhu mohl začít stavět, odpor proti zboření starých domů a stavbě modernistické vily i vůči „cizorodému“ architektovi, jenž neskrýval obdiv k marxismu a Sovětskému svazu,

Dům ve Willow Road, průčelí do ulice.

měl o téměř dvacet let později pozoruhodnou dohru.

GOLDFINGER VERSUS GOLDFINGER

Roku 1959 vydává Ian Fleming další ze série slavných bondovek. Jmenovala se stejně jako její hlavní padouch – *Goldfinger* –, který dle tradičního antisemitského modelu a principu nomen omen nadevše miloval zlato. Kromě toho to byl ruský agent, který se rozhodl zmocnit amerických zásob zlata ve vojenské pevnosti Fort Knox, vyvézt je do Sovět-

BUDAPEŠŤ, PAŘÍŽ, LONDÝN

Goldfinger se narodil v Budapešti roku 1902, dětství strávil částečně na venkově v oblasti Sedmihradská, kde jeho otec, profesí právník, vedl pily, které Goldfingerům patřily a které se po roce 1918 ocitly na území Rumunska. Ernő odešel roku 1920 do Paříže, plánoval, že bude studovat sochařství, ale nakonec si vybral architekturu. Začal s tradičním studiem, od roku 1925 přešel do ateliéru Augusta Perreta, průkopníka projektů železobetonových staveb, u něhož pracoval i Le Corbusier, a brzy se stal jedním z jeho nejtalentovanějších studentů. V Paříži se spřátelil s avantgardními umělci, mj. Marcelem Duchampem, Maxem Ernstem a Hansem Arpem – jejich díla později ovlivní i Goldfingerovu vlastní práci, nejčitelněji právě v pojetí detailů rodinného domu. Roku 1927 jel poprvé do Anglie, aby tu navrhl kosmetický salon pro Helenu Rubinsteinovou, a o čtyři roky později se setkal se svou budoucí ženou, anglickou studentkou malby Ursulou Blackwellovou. Vzali se roku 1933 a brzy se odstěhovali do Londýna. Ernő si zařídil kancelář a pustil se do práce. Před válkou, kdy ještě neměl britské

ského svazu a položit tak západní ekonomiku na kolena. Na tom, že Fleming skutečně napsal svého Goldfingera podle modernistického architekta, se shodují všechny prameny. Některé Flemingovu nechut ke Goldfingerovi časově zasazují právě do období, kdy stavěl rodinný dům (Fleming v Hampsteadu krátce bydlel). Knižní i skutečný Goldfinger hájili (ovšem každý svým způsobem) Sovětský svaz: architekt např. tím, že roku 1942 ve svém domě uspořádal výstavu na pomoc Rusku; oba byli Židé. Ačkoli architekt své židovství nijak neprožíval, snažil se vypadat i mluvit co nejvíce jako Angličan, jeho jméno i cizí přízvuk ho prozrazovaly. Když mu přátelé navrhovali, aby si příjmení změnil, řekl prý: „Skvělé. Tak co třeba Cohen?“ Fleming židovskou náražku pojal v knize takto: „Těžko tomu uvěříte, ale je Brit. Podle jména by to mohl být Žid, ale nevypadá tak.“ Takže?

Ještě než kniha vyšla, architektovi se tyto podivné „shody náhod“ donesly a rozhodl se, že nakladatelství Jonathan Cape zažaluje. Nakladatel nabídl smír: pokud se v knize objeví Goldfingerovo jméno, bude vždy celé, tedy Auric Goldfinger (o podobnosti jmen Auric a Ernö se zřejmě nemluvilo), čímž se měl padouch a architekt dostatečně odlišit, a před textem bude zmínka, že „všechny postavy jsou smyšlené“. Architekt kupodivu souhlasil. To ještě netušil, že za pět let vznikne filmová (a velmi úspěšná) verze. A že budou opilci v noci vytáčet jeho telefonní číslo a zpívat mu do sluchátka chytlavou úvodní melodii snímku, jejímž leitmotivem je právě zlověstně protahované jméno Gold-fin-ger...

NENÁPADNÁ ELEGANCE

Vraťme se však k samotnému domu. Z odstupu let a v době, kdy hlavně londýnskou City svírají mrakodrapy nejruznějších tvarů a výšek, vedle nichž se na horizontu katedrála sv. Pavla téměř ztrácí, nám odpor vůči nenápadné a elegantní budově připadá ještě malichernější. Po několika změnách vytvořil architekt dvoupatrový dům se čtvercovým

půdorysem („jen Eskymáci a Zuluové si stavějí kulaté domy,“ bránil se prý proti námitkám), čítající tři obytné jednotky. Železobetonovou konstrukci spočívající na sloupech nechal obezdít, aby co nejvíce zapadla mezi okolní cihlové domy, holý beton lze spatřit jen v přízemí v průchodech ke vchodovým dveřím a garážím, na sloupech, na předělu pater a rámech oken a dveří. Architekt přesně rozdělil patra podle toho, k jakému účelu budou sloužit: přízemí zabírala předstíh, kuchyň a pokojík pro služebnou, první patro tvořila jídelna, obývací pokoj a pracovna, v patře byly umístěny ložnice a dětský pokoj. Stěny

Interiér jídelny v 1. patře.

místností prvního patra jsou posuvné, takže celý prostor lze propojit v jeden celek, jež dotvářejí široká, v horní části členěná okna. Okenní rámy jsou pojaty jako rámy obrazů, tento motiv se opakuje i v obývacím pokoji, v němž je do velkého rámu umístěno několik obrázků od Goldfingerových přátel (hlavně Maxe Ernsta) a současně police na knihy, a na krbu jako by „zavěšeném“ na zdi. Horní díl oken je vsazen dovnitř na šíři parapetu, čímž vzniká další, úzký a dlouhý rám. Architekt navrhl i nábytek (kombinace dřeva a kovu), kamenné parapety, kliky, osvětlení, světlo dopadá na chodbu a schodiště kruhovým střešním oknem. Některé postele jsou zásvuné, všechny skříně jsou vestavěné.

Výsledkem je světlý, čistý prostor s množstvím pozoruhodných promyšlených detailů, který je zcela moderní a originální, ovlivněný architekturou A. Perreta, Le Corbusiera i Adolfa Loose, ale nezapře ani vliv georgiánské (kruhová střešní okna, bílé okenní rámy) a viktoriánské architektury (cihlový plášť). Okny se vila na sever

otevřívá na Hampstead Heath, na jih k okolním domům a zahradám.

DŮM PRO DĚTI I PŘÁTELE

Klidný život si tu Goldfingerovi užili až po válce. Během ní používali sklep jako kryt při bombardování města, dvě starší děti Petera a Lizu poslali z Londýna pryč, nejprve na venkov, a poté, když sílily obavy z německé invaze, do Kanady, kde strávily čtyři roky. Celá rodina se tak sešla až v roce 1945, tehdy se také narodil nejmladší Mike a později se do Willow Road přistěhovala i Ernöova matka Regina. Ta si s přesně vymezeným prostorem nelámala hlavu: vyklidila většinu dětského pokoje a nastěhovala si do něj svůj „festovní“ rakousko-uherský nábytek. Přicházeli přátelé a známí, kořaly se večírky, rodinné slavnosti.

V šedesátých letech Goldfinger realizoval řadu návrhů železobetonových výškových staveb: sedmadvacetipatrový mrakodrap Balfour Tower, o něco vyšší Trellick Tower, a hlavně Alexander Fleming House, obří budovu se dvěma věžemi, již architekt navrhl pro ministerstvo zdravotnictví. Jeho stavby však vzbuzovaly spíše kritiku jako „betonová monstra“.

Když děti odešly, Ernö a Ursula zůstali v domě sami, oba v něm i zemřeli, Ernö roku 1987, jeho žena o sedm let později. Nějakou dobu hrozilo, že ho potomci prodají a rozdělí se i celá Goldfingerova skvostná sbírka moderního umění. Ale v 90. letech se situace změnila: o architektovy stavbách se mluvilo příznivěji a dostalo se jim i potřebné péče a náležitosti využití (a dokonce památkářské ochrany) a Willow Road začal roku 1998 spravovat britský National Trust, soukromá organizace pečující o historické památky. Jako by se všechna architektova přání a ambice nakonec přece jen splnily: jeho dílo je oceňováno, děti se vydaly v jeho stopách, vnuk dokonce navrhuje nábytek podle starých dědových návrhů. A National Trust rodinný dům ve Willow Road zpřístupnil veřejnosti a předvádí ho stejně pyšně jako nepřilíš vzdálené šlechtické sídlo Fenton House či hampsteadský dům, v němž žil romantický básník John Keats.

Alice Marxová

ŠPANĚLSKÉ PRÁVO NÁVRATU

Sefardští Židé mají nárok na španělské občanství

Když můj přítel Jean-Pierre Sanches, španělský honorární konzul v Rennes, dostal v roce 2012 zprávu, že Španělsko reaktivovalo zákon, který dává Židům, vyhnaným ze země na konci 15. století právo návratu, poskytl mi veškeré informace a spojení na osoby, které se na španělském vyslanectví v Paříži posuzováním žádostí Sefardů o španělskou státní příslušnost zabývají. K tomu dodal: „Průkaz potvrzující španělské občanství dostaneš bez problémů.“

„A pas?“ ptám se já.

„Ne, pas ne, protože evropský pas už máš.“ To je pravda. Ale oč tu tedy vlastně běží?

NOVÝ DEKRET

Nedávno jsme v *ABC*, známém španělském deníku, mohli číst tuto informaci: „Ministr spravedlnosti Alberto Ruiz-Gallardón oznámil, že nový dodatek k zákonu, který už více než rok umožňuje Sefardům získat pas, zjednodušuje vyřizování žádostí o španělské občanství. Nadále stačí žadateli pouze prokázat, že příjmení a jeho rodinné jazykové a kulturní kořeny vedou na Iberský poloostrov.“ Dekret vstoupil v platnost 7. února 2014.

Už v roce 2012 byl publikován seznam pěti tisíc dvou set sefardských příjmení – našel jsem mezi nimi jméno svého otce (Ben Šušan) i své matky (Benajun). Ale najde se tam mnoho dalších

Pomník Moše ben Maimona v Córdoba. Foto JD.

známých příjmení, například Malka, příjmení spisovatele Viktora Malky, nebo Bitton, tak se jmenuje lékař, který mě ošetřoval v Marseille, či příjmení mého přítele Accoca de Vitre, který

mi často říkal, že jeho rodové jméno pochází od kastilského města Coca. A mnoho a mnoho dalších – sestřeniční Tordjman, bratrance Bitouna, dokonce i Šmuela Trigano. Jsou tam příjmení prakticky všech marockých Židů (a hodně těch, kteří pocházejí z Alžíru a z Tunisu); všech, kterým se říkalo megorašim (vyhnanci). Ti se vylodili v roce 1492 na marockém pobřeží poté, co byli ze Španělska vypuzeni dekretem katolických panovníků.

ZTRACENÝ DOMOV

Nikdy se nepodařilo přesně zjistit, kolik Židů muselo ze Španělska odejít. Starší historici uváděli až 700 000 osob, dnešní strážlivější odhady mluví o 300 000. Je ovšem nutno vzít v úvahu, že mnoho španělských Židů se

uchýlilo do Portugalska, odkud byli ovšem o dvacet pět let později také vyhnáni. Tito „portugalští Židé“ zamířili na sever, do Bordeaux a do Bayonne (z těchto vyhnanců pochází mimo jiné Pierre Mendès France, jehož portugalští předci se jmenovali Mendés Franca) a potom do Amsterdamu, Anglie, Belgie a střední Evropy. Dnešní

izraelský prezident Šimon Perez, který se narodil jako Perski v Polsku, pochází z iberijského rodu Pérez. Stejný případ je i známý francouzský spisovatel Georges Perec.

To je mimo jiné příčina, proč je počet sefardských vyhnanců z Iberského poloostrova těžké stanovit. Můj dědeček z otcovy strany se narodil v Deb-dou, malém marockém městečku, kterým protéká říčka jménem Oued Isbilija – jinak řečeno Sevilla. Městečko bylo totiž založeno vyhnanci ze Španělska, kteří z touhy po ztraceném domově dávali svému okolí španělská místní jména.

Všichni Sefardé v sobě nesou vědomí, že jejich předci pocházejí ze Španělska. Když se

Interiér toledské synagogy ze 12. století. Foto archiv.

procházím ulicemi Toleda, nikdy nepomenu zajít do zrušeného kostela Santa María la Blanca. Toto mistrovské dílo mudéjarské (hispánsko-maurské) architektury nechal jako synagogu postavit ve 12. století předák toledských Židů Yusef Abenxuxen neboli Joseph Bensoussan. Když kráčím po dlažbě této starobylé synagogy, cítím, jak se mým nitrem rozléhá výkřik: „Estay aqui en mi casa.“ Stejně tak, jako když španělský král Juan Carlos vstoupil do Versailles a hoden svých bourbonských předků zvolal: „Tady jsem doma.“

SEFARAD A LADINO

Všechno to začalo slavným dekretem, který přijala vláda diktátora generála Prima de Rivery v roce 1924. Ten Židům ze Středozeší – Sefardům – poskytoval možnost návratu do staré vlasti. Vydání dekretu, který de facto zrušil platnost neblahého ediktu o vyhnání z roku 1492, podstatně ovlivnila zejména zpráva doktora Ángela Pulida o cestě, kterou roku 1883 podnikl ve stopách židovského cestovatele z 12. století Benjamina z Tudely. Pulido navštívil místa, o kterých ve svém cestopise rabi Benjamin píše a s úžasem zjistil, že si Židé v Turecku, Řecku, Bulharsku Maroku a v dalších středomořských zemích zachovali španělský jazyk, kterým jejich předci hovořili ve středověku ve Španělsku, archaickou španělštinu, které se říká „ladino“.

V již citovaném deníku *ABC* čteme: „Židé sefardského původu, vyhnaní ze Španělska před pěti sty lety, se rozptýlili do mnoha zemí ve Středomoří, zejména do Maroka, Turecka a Řecka, ale i do dalších zemí, například Sýrie a Iráku. Většina z nich si napříč generacemi udržela jazyk ladino, směs staré španělštiny a hebrejštiny, stejně jako citový vztah k španělské zemi. Doba, kterou tam jejich předkové prožili, se dodnes považuje za zlatý věk v historii judaismu.“

Když jsem se učil španělsky, rád a s láskou jsem si četl v knize Ramóna Menéndeze Pidalova *Flor nueva de romances viejos* (Nová kytice starých romancí) vydané v roce 1928, ve které byly španělské romance opatřeny podrobnými poznámkami. Z nich jsem se dozvěděl, že stopy a ohlasy těchto starých textů byly zaznamenány v Sofii i v Tetuánu, v Sarajevu, v Soluni, ve Smyrně i na Rhodu. Stejně jako Raši zůstává ve svých komentářích vzácným informátorem o stavu francouzského jazyka v 11. století, poskytuje jazyk sefardských Židů mnoho cenných údajů o španělštině středověku.

ÚTOČIŠTĚ

Dekret z roku 1924 byl aktualizován za vlády Alfonse XIII. (1931) a díky tomu našlo ve 40. letech ve Španělsku útočiště před deportacemi do koncentračních táborů na deset tisíc (a možná i víc) ohrožených Židů. Zejména konzul v Marseille, ale i mnozí jiní španělské diplomaty, projevíli při aplikaci „práva návratu“ velké pochopení pro situaci pronásledovaných a vyřizovali žádosti bez zbytečných administrativních procedur. Mezi takto zachráněnými byli i významní francouzští hispanisté Maurice Molho a Henry Méchoulan. Také po vyhlášení nezávislosti Maroka využila řada Židů možnost, kterou

dekret poskytoval, a odešla přes Gibraltar do Španělska.

Ale koho to zajímá dnes? Kteří sefardští Židé z Francie se o španělskou státní příslušnost budou ucházet? Někteří to snad mohou podniknout z citových důvodů, k čemu jim ale bude španělský průkaz totožnosti? Význam to snad může mít pro ty, kdo se chtějí v této zemi usadit. Během dlouhé doby, po kterou Španělsko navštěvují, jsem zjistil, že mě tam vždy brali jako „místního a španělského“, za Španěla z minulosti – *un espa?ol del pasado* – a to mé nostalgii po dávné vlasti stačilo.

Nová kytice starých romancí.

DVOJÍ OBČANSTVÍ

Jenomže v Izraeli vzbudilo oznámení o zjednodušeném vyřizování žádostí o španělské občanství neuvěřitelné pozdvižení. Zprávu uznale kvitovalo okolo tří milionů Izraelců. Jestliže se špa-

tomu od počátku nebylo –, mají Sefardé z Izraele možnost získat španělský (rozuměj evropský) pas, a to už je něco víc než pouhá nostalgie. Mojí přítelkyni Zoé Valdésové, které se podařilo dostat z Kuby do Paříže, odmítaly francouzské úřady povolit trvalý pobyt a francouzské občanství, pokud ji Španělsko neuzná za Španělku a nevystaví jí evropský pas. Dopadlo to tak, že nakonec má dvojí státní příslušnost, španělskou a francouzskou. Evropský pas může Izraelci, který okolo sebe denně vidí plno nenávisti a neskrývanou touhou ho zničit, dát záruku, že v případě nutnosti má kam jít, usnadní mu kontakty všeho druhu a poskytne větší svobodu pohybu. To vše pochopitelně spolu s pocitem zadostiučinění z odčinění staré křivdy ze strany své bývalé matky-macechyvlasti.

Už v 17. století podezírali vévodu Conde de Olivares, prvního ministra krále Filipa III., z úmyslu povolit návrat Židů do Španělska. Vedla ho k tomu nepochybně snaha oživit pomocí financí, které by do země přivezla zámožné imigrace, nemocnou španělskou ekonomiku. Jenže tento „osvícený“ muž upadl v nemilost a o svůj úřad přišel. Muselo se čekat až do konce 19. století, kdy se Španělsko znovu začalo o své Židy zajímat. Dnes žije ve Španělsku nějakých

Rozsáhlé oblasti Španělska se od odchodu Židů prakticky nezměnily. Foto Jiří Daniček.

nělský ministr spravedlnosti nemýlil ve svém odhadu, že práva návratu využije celkem nějakých sto padesát tisíc osob, pak je namísto otázka, proč to nadšení? Inu proto, že od té doby, co španělská vláda uznává dvojí občanství – a tak

dvacet tisíc Židů. Moše Bendahan, vrchní rabín země, prohlásil, že „rok 5774 bude rokem změny“. Beezrat Hašem.

ALBERT BENSOUSSAN
(Z *francouzského měsíčníku Information Juive*, únor 2014, přeložil jd.)

LÁSKA V TEMNOTĚ

Nad volně autobiografickou prózou Aharon Appelfelda

„Skutečnost holocaustu předčila jakoukoli představivost. Kdybych se držel faktů, nikdo by mi nevěřil. ... Později se mi stávalo, že jsem sám sobě připadal jako fiktivní bytost. Kde se dá v mém příběhu najít reálný svět?“ Takto se o svých životních osudech vyjádřil ve slavném interview s Philipem Rothem Aharon Appelfeld, narozený roku 1932 v Černovicích na Bukovině. Když mu bylo osm, maminku mu před očima zabili, tatínka odvedli a jeho uvěznili v koncentračním táboře, odkud se mu záhy podařilo uprchnout. Přes tři roky se pak skrýval v ukrajinských lesích, načež se přidal k postupující Rudé armádě, kde pracoval jako pomocný kuchař. Roku 1946 připlul do tehdejší Palestiny, kde se po letech setkal s otcem a kde také od roku 1959 píše – a dnes patří k nejuznávanějším izraelským autorům starší generace.

PRAHA, KAFKA, ABSURDITA

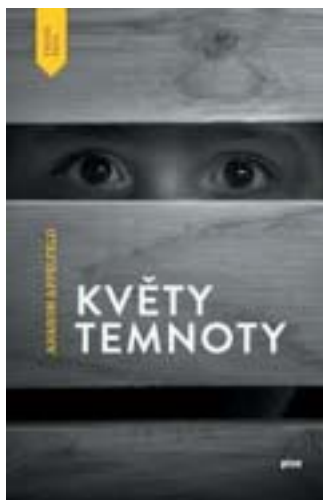
Z Appelfeldovy tvorby jsme česky doposud znali pouze dvě novely, *Útulek a Badenheim 1939*, které vyšly v jednom svazku nazvaném *Sebeklam*. Vydalo ho nakladatelství Academia v překladu Jiřiny Šedinové v roce 2000, kdy byl Appelfeld také hostem Festivalu spisovatelů Praha. Nebyla to přitom jeho první návštěva: do Prahy jezdil ještě jako dítě, protože to spolu s Vídní a Berlínem bývala metropole jeho rodičů, a on si dle vlastních slov dodnes pamatuje její ulice, vidí ruce rodičů, jak držely ty jeho. Titul *Květy temnoty*, který hebrejsky vyšel roku 2006, se k nám tak se značným odstupem dostává jako autorův třetí – tentokrát ve vynikajícím překladu někdejší studentky docentky Šedinové Šárky Doležalové.

Než se však dostaneme k samotnému textu, musíme zmínit Franze Kafku, neboť je docela dobře možné, že bez něj by žádné Appelfeldovo dílo nevzniklo. Jistě, Kafku jako důležitý vliv uvádí snad každý židovský spisovatel, pro Appelfelda byl ovšem Kafka klíč. Nejen že k němu promlouval, když ho v Izraeli v 50. letech objevil, jeho mateřským jazykem, tj. němčinou nikoli Němců, ale habsburské monarchie, tedy němčinou Prahy, Vídně a Černovic. Jak Appelfeld opakovaně uvádí v rozhovorech, cítil, že o holocaustu nemůže psát realisticky – nemůže o něm hovořit z hlediska společnosti, hospodářství

anebo politiky. Nemůže psát řečí, jak se jí psalo dříve, musí hovořit odlišným jazykem. A ještě víc na něj proto zapůsobil Kafkův jazyk absurdity. Viz kupř. *Proces*, který začíná tím, že jednoho dne obviní Josefa K., což je typický židovský příběh z přelomu 30. a 40. let minulého století: „Oznámí vám a celé vaší rodině, že všichni musíte do koncentráku. Ale proč? Co jste udělali? Co je na vás špatného? Proč jsem já, osmileté dítě, měl být zabit?“

VNÍMAT POUZE SMYSLY

Květy temnoty jsou jako volně autobiografický příběh logicky psány z úhlu pohledu dítěte, které sice veškeré zoufalství i traumata vstřebává velmi hluboce a citlivě, ale zároveň je zachycuje výhradně

smysly, nikoli intelektem. Jedenáctiletý hrdina Hugo tudíž dění kolem ostře vnímá, i když mu často nerozumí: je však zvědavý a má chuť do života, čili se dosah událostí pokouší alespoň odhadnout. Autor nám navíc jeho příběh odvíjí v přítomném čase – nejen že tedy není zasazen do širšího dějinného rámce, ale neposkytuje nám ani útěchu retrospekce, ani naději možné budoucnosti. Výsledkem je tak próza, která neobyčejně přesvědčivě a působivě zachycuje mladou mysl formující se v extrémních podmínkách, přičemž celkový účinek ještě podtrhují krátké přímé věty a krátké kapitoly zrcadlicí útržky protagonistova vědomí.

Kniha se otvírá ve chvíli, kdy se Hugo, jediný syn světských asimilovaných Židů-idealistů, vegetariánů a obětavých lékárníků, nachází s maminkou v bezejmenném ghettu poté, co v něm proběhly „akce“

(přičemž význam toho slova chápe jen zčásti). Tatínka mu „sebrali“ (přičemž slovo „sebrali“ si představuje jako vlky) a maminka se ho rozhodne kanalizací propašovat ke své kamarádce z mládí Marianě, o níž prohlásí, že se „spustila“ (přičemž Hugo netuší, co to znamená) a že „neměla lehký úděl“ – a o které si Hugo nejprve podle klobouku myslí, že je kouzelnice. Mariana ho přes rok, zatímco se věnuje klientům převážně z řad německých vojáků, ukrývá v temném kumbálu, v němž si Hugo po kouscích skládá obraz okolního světa. Najednou toho slyší o víře víc než kdysi doma, protože ženy v bordelu rychle přecházejí od opilství k bezstarostně šťastnému smíchu a opět se propadají do chmur a nezdítky prosí o odpuštění, a Mariana mu dokonce zavěsí na krk křížek. V tom okamžiku se Hugovi jako již tolikrát zjeví ve snu matka a připomíná mu, že i když nebyli nábožensky založení, nikdy své židovství nepopírali, a at tedy nezapomene, že je to pouhá kamufláž. Pohnutku, která k tomu Marianu vedla, nám autor nijak nepřiblíží, nicméně naprosto jasné je, že ji ani okrajově nesoudí. Právě ona Hugovi pomohla v době, kdy se od něj odvrátili všichni takzvaní obyčejní pořádaní lidé – stejně tak jako se malého Aharonu kdysi v lesích ujali lumpové a kriminálníci a přechodně též vesnická prostitutka Marie, jež mu zde očividně posloužila jako Marianin předobraz.

Květy temnoty jsou především drsně poetickým příběhem zasvěcení, v němž hrdina předčasně přijde o nevinost a náhle stane na prahu nikoli puberty, ale dospělosti. Nejen že se Marianě rozplyne hranice mezi láskou mateřskou a erotikou, ale v závěru se Hugova role ve vztahu k ní zásadně změní: to on ji má před vítězíci Rusy chránit, aby ji neobvinili z kolaborace. A nechceme-li z děje vyzradit potenciálním čtenářům příliš, dodejme jen, že nakonec Hugo vidí jak Ukrajince, kteří ne zrovna nadšeně konstatují, že „Židi se vracejí“, tak uprchlíky, z nichž „část zemřela a ta zbývající část nedokáže vysvětlit, co se jim přihodilo“. Nicméně i mezi nimi se vyskytne žena, která ostatním s láskou pomáhá. Se stejnou láskou, s jakou Huga zachránila nejprve matka a posléze Mariana. Protože ta jediná dokáže přemoci krutost a brutalitu, a jen kvůli ní stojí za to dál žít.

HANA ULMANOVÁ

Aharon Appelfeld: *Květy temnoty*. Přeložila Šárka Doležalová. 286 stran. Plus, Praha 2014.

IZRAEL: Už bez Kerryho patronátu

Na přelomu března a dubna zkrachovaly rozhovory mezi Izraelci a Palestinci, které loni v červenci zprostředkoval americký ministr zahraničí John Kerry. Právě on se stal jejich patronem – mužem, jenž sliboval do devíti měsíců dosáhnout dohody, dvanáctkrát během té doby přijel do Svaté země a Izraelce i Palestince tlačil k jednání. Marně.

Formální příčinou konce byly spíše technické. Izrael odmítl propustit palestinské vězně, aniž by za to dostal protihodnotu, a Palestinci odmítali jakkoli uznat židovský charakter Státu Izrael, který by měl koexistovat vedle státu palestinského. Ale skutečný důvod krachu je spíše v tom, že ani Izraelci, ani Palestinci neměli na výsledku jednání niterný zájem.

Není to překvapivé ani nečekané. Svědčí o tom novinové titulky nad články renomovaných autorů. „Proč jednání o míru kolabuje, díl 94“ nazval svůj text David Horowitz, šéfredaktor *Times of Israel*. „Kerryho pošetlost, kapitola 3“ zní titul komentáře Charlese Krauthammera ve *Washington Postu*.

ZÍSKAT ÚZEMÍ A NEDAT MÍR

Podle Horovitzce o dohodu nešlo ani izraelské, ani palestinské delegaci. Palestinci mají slabého lídra Abbáse, jenž nezvrátil linii svého teroristického předchůdce Arafáta – nikdy jasně neřekl, že Židé mají legitimní nárok na tuto část světa. A Izraelci mají premiéra Netanjahua, jenž nikdy neomezil expanzivní charakter osad na Západním břehu Jordánu – na území, které Palestinci (a s nimi i drtivá většina světa) považují za palestinské. Tyto dva přístupy nemohou najít společný jmenovatel při jednání, aniž by změnily své výchozí premisy.

Přesto Horovitz upozorňuje na zásadní asymetrii v této situaci. Izraelští Židé ve své většině dospěli k závěru, že je v jejich vlastním zájmu (pro uchování židovského i demokratického Izraele) požadovat urovnání s Palestinci. Na palestinské straně žádný srovnatelný imperativ není. A nebude tam tak dlouho, dokud svět dává Palestincům najevo, že mohou dosáhnout nezávislosti a suverenity i bez dohody s Izraelci. Právě to učinil 1. dub-

na Mahmúd Abbás, když prohlásil, že „palestinský stát“ podá žádost o přistoupení k patnácti mezinárodním institucím a konvencím pod patronací OSN.

Tady se dostáváme k něčemu, co Charles Krauthammer nazývá „palestinskou strategií získat území a přitom nabídnout mír“. Ta strategie získává oporu na Západě a tlakem na aspoň nějaký výsledek jednání ji podpořil i John Kerry. Tím ale vytěsnil argumenty nutné pro skutečně fungující dohodu. To, že jednání nepřinese výsledek, bylo jasné od počátku. Mahmúdu Abbásovi schází legitimita – již desátým rokem naplňuje

Přechod v Hebronu. Foto Karel Cudlín 2013.

čtyřletý mandát prezidenta, aniž byl znovu zvolen. Schází mu autorita – třetímu Palestinců kontroluje Hamás v Gaze. A schází mu skutečný úmysl k dohodě – odmítá uznat Izrael jako židovský stát, odmítá se vzdát práva na návrat palestinských uprchlíků do Izraele (a tím ho zničit demograficky), odmítá podepsat jakoukoli dohodu s ním.

Kterékoli z těchto tří odmítání zásadně komplikuje uzavření mírové dohody, kombinace všech tří ji znemožňuje. Tlak na pokračování rozhovorů se potom jeví jen jako tlak na cenu toho všeho pro Izrael. Ten je již unaven schématem vyžadujícím propouštět další a další vězně jen proto, aby Abbás neodešel od jednacího stolu. Jak dlouho ještě? Dokud nebude propuštěn poslední vrah a Abbás se pak stejně obrátí s žádostí o uznání Palestiny na agentury OSN? Tak shrnuje psychologii izraelské pozice Charles Krauthammer.

CO ŘÍCI AMERICE

Barvitěji to nahlíží Nachum Barnea v *Jediot Achronot*. Izraelsko-palestin-

ské rozhovory pokládá za diplomatickou verzi zmizelého malajsijského letadla – prostě zmizely z radaru a kdesi leží, aniž by vydaly signál smrti či života. Selský rozum velí říci, že je to konec, ale ti, kdo jsou zainteresováni na životech cestujících, trvají na tom, že dokud se nenajde důkaz smrti, musíme počítat s možností, že ještě žijí.

John Kerry si loni v červenci stanovil jasný cíl: přimět izraelskou vládu a palestinskou samosprávu, aby během devíti měsíců podepsaly dohodu. Jenže časem zjistil, že tyto partneři jsou sice schopni nekonečně vyjednávat, ale nejsou schopni se dohodnout. Proto Kerry měnil priority: místo dohody další vyjednávání, místo míru čas. O čas chtěli hrát Netanjahu i Abbás. Oba si kladli podmínky. A oba si Američanům stěžovali, že když s těmito podmínkami neuspějí, jejich strany je nahradí někým tvrdším. Proto je bilance osmi měsíců trudná: velká ochota vzájemně si naslouchat, ale zároveň rostoucí vzájemná podezření, takže výsledek je nulový.

Tady se Barnea pouští na osobní linku. Je načase Washingtonu říci: dost. Je od vás laskavé, že nám věnujete takovou péči, ale náš premiér a lídr palestinské samosprávy nejsou děti potřebující chůvu. Chápou odpovědnost, jež na nich leží, míru rizik i pořadí priorit. Nechte je, ať se s tím vypořádají sami.

Ten problém není Johna Kerryho, ale náš, Palestinců a Izraelců. Palestinci mohli být nejrozvinutější společností v arabském světě, místo toho ztrácejí roky. Okupace prohlubuje jejich slabost, korupční ráz institucí i závislost na sponzorech zvenčí. Náš problém je horší. Pokračování současné situace nás směřuje ke státu apartheidu, ostrakizovanému na Západě, morálně nalomenému, rozdělenému na názorové tábory. Další fází bude dvounárodní stát. Netanjahu to ví a nemůže to zastavit. Dokud se Washington soustředí na jalové rozhovory, dlouhý let nikam pokračuje, aniž by někdo politickým elitám předložil účet za skutky a nezdary.

ZBYNĚK PETRÁČEK

DVA DUCHOVNÍ ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Téměř ve všech českých médiích se objevila informace o židovském osmidenním svátku Pesach, který letos připadl na 15.–22. dubna a částečně se překrýval s křesťanskými Velikonocemi. Většina periodik také zaznamenala, že 7. dubna uplynulo už 70 let od úspěšného útěku dvou židovských vězňů Alfreda Wetzlera a Rudolfa Vrby z Osvětimi. „Když Vrba a Wetzler 7. dubna 1944 zůstávají po práci ve svém úkrytu za táborovými dráty, už znají osud českého ‚rodinného tábora‘, už je jim jasno, že šance na přežití v tomto místě neexistuje, ale mají dvojí cíl. Dopřít zprávu o charakteru Osvětimi jak Spojencům, tak i vedení maďarské židovské obce – s tím, že to by mohlo chystané transporty maďarských Židů zastavit. Zachránili dvě stě tisíc lidí. Máme-li akci Vrby a Wetzlera bilancovat, lze říci, že z pohledu své maximy uspěli asi napůl. Uspěli v tom, že útek se zdařil a po dvou týdnech pochodu se dostali do Žiliny, kde představitelům židovské komunity nadiktovali svou zprávu – to je sukses zcela výjimečný, ojedinělý a právem si nárokuje místo v extralize protinacistického odboje. Oba muži neutekli z Osvětimi jen proto, aby zachránili své životy, ale aby jejich výstraha zachránila statisíce jiných. Že jejich zpráva životy zachránila, o tom není vůbec pochyb. Oni sami však doufali v silnější reakci, proto píšeme, že Vrba s Wetzlerem uspěli napůl. Jejich zprávu skutečně dostali Spojenci – 15. června 1944 částí z ní vysílalo rádio BBC a 20. června je otiskly noviny The New York Times. Jenže už 15. května začaly transporty z Maďarska do Osvětimi (437 tisíc osob) a teprve 9. července je admirál Horthy – na nátlak papeže, amerického prezidenta a švédského krále – zastavil. Vrba a Wetzler mají nepopíratelnou zásluhu na záchraně asi 200 tisíc maďarských Židů, ale při razantnější reakci jich mohlo přežít třikrát více. Za to ovšem Vrba s Wetzlerem nemohou,“ píše Lidové noviny v obsáhlém článku z 8. 4. ■ Německý sběratel umění Cornelius Gurlitt se dohodl s vládou na tom, jak naloží se svou obří kolekcí obrazů, z nichž velkou část zřejmě zabavili nacisté Židům za druhé světové války. Souhlasil, že u sporných děl nechá dobrovolně prové-

řit jejich původ. Policie u muže objevila přibližně 1280 děl včetně pláten nedozírné hodnoty. Dalšíh 238 děl se letos našlo v další sběratelově nemovitosti v Salcburku. Gurlitt, syn obchodníka s uměním z nacistické éry, v nově zveřejněné dohodě slibuje, že nacisty ukradené obrazy vrátí (MFD 8. 4.). ■ Řekne-li se Terezín, naskočí obraz gestapáckého vězení v Malé pevnosti, stejně tak ghetta – koncentračního tábora, kterým za druhé světové války prošly desítky tisíc Židů. Strohé, dle geometrických pravidel zbudované vojenské město nemá příliš vlnivou atmosféru. Ale právě na okraji zdejších pevnostních valů stojí devítijamkový golfový areál Kotlina, nejnižší položené hřiště v Česku (145 m n. m.). V loňském roce bylo na pokračí zkázy, kompletně ho zničily povodně, letos je probuzeno zpátky k životu. I v tom se asi odráží duch místa. Jestlipak ale zde hrající golfista pomyslí na to, že se může volně věnovat své zálibě tak blízko míst, která jsou spojena s takovou mírou nesvobody, se smrtí? Ostatně jen pár desítek metrů od jedné z jamek je památník připomínající, že právě zde nacisté vysypali do Ohře popel tisíců Židů, kteří v ghettu zemřeli. Zvláštní symbióza. Čas i dějiny však běží kupředu, neměnná zůstává zdejší pohledná přírodní kulisa: nad rovinou se vzpínající ženská řadra Českého středohoří. Hráť golf v Terezíně – to je zážitek spojený se skutečně mnoha významy (IN magazín, 9. 4.). ■ „Valí se na nás 25. výročí svobody. Rituálně si připomínáme sametovou revoluci i tvář, kterou jí i celé zemi dali disidenti. Tu tvář jsme považovali za natolik samozřejmou, že ani plně nevnímáme, jak ji vytěšňují noví politici, vymezující se vůči polistopadovému ‚matrixu‘. Oproti tomu se disidenti vytrácejí z veřejného života a přirozenou cestou ze života vůbec. Kolik z nich ještě ve veřejných pozicích slouží? K odpovědi stačí prsty jedné ruky: Pavel Rychetský v čele Ústavního soudu a pak, příznačně, dvě

duchovní osobnosti v čele českých katolíků a židů – kardinál Duka a rabín Sidon,“ postesky si Lidové noviny 12. 4. ■ „Ves Slatina byla založena okolo roku 1150. V roce 1691 koupil Slatinu Václav Lev Jindřich Kunáš z Machovic. Držba Slatiny rodem Kunášů znamenala i výraznou změnu v jejím životě. Kunášové, podle příkladu mnohých jiných šlechticů, začali s postupným usazováním Židů na svém panství ve Slatině. Umožnili jim pronájem některých opuštěných chalup a poskytli pozemky ke stavbě vlastních obydlí, která dala základ slatinskému ghettu. Původní hřbitov, který byl zřízen roku 1723, byl později rozšířen a obestaven kamennou zdí. Nad vchodem byla v minulosti umístěna deska s hebrejským nápisem. V současné době je na hřbitově dochováno 173 náhrobních kamenů. Do slatinské náboženské obce příslušelo 12 vesnic, na hřbitově však byli pochováváni Židé ze širokého okolí. Původní synagoga byla dřevěná,

Synagoga ve Slatině. Foto archiv.

stála v centru ghetta. V roce 1868 zakoupila židovská obec nový pozemek a vystavěla zděnou, na vesnické poměry honosnou budovu. V této podobě se dochovala až dodnes, kdy byla opravena (budova nové synagogy je památkově chráněným objektem se statusem kulturní památka). V minulosti v ní byla škola, byt a modlitebna. V čele náboženské obce stál samosprávný výbor složený z volených zástupců a vedený starostou. Utvořením nové židovské obce roku 1868 v Lažanech Enisových došlo k oslabení slatinské obce a roku 1893 byla tato přičleněna do Horažďovic. Oslabení urychlilo i silné vystěhovalectví do Ameriky. V roce 1894 odešlo 134 osob, celkově pak téměř 250, jen ze Slatiny. Židovský živel však dával vesnici určitou rázovitost. Tak například se tu konaly židovské bály, převážně v hospodě u Žida Hasterlika. Slatina měla ještě druhou, dominikální hospodu. O sobotním šábesu se vesnice vždy zaplnila desítkami Židů z celého okolí s jejich typickými černými kaftany, klobouky a dlouhými plnovousy. Zajímavou podívanou skýtaly i pohřební průvody procházející obcí ke hřbitovu na Hradcích,“ můžeme se dočíst v Klatovských listech (24. 4.). /jd/

Kalendárium

Před **220 lety, 23. května 1794**, se v Praze narodil klavírní virtuos a skladatel **IGNAZ (ISAAC) MOSCHELES**. Pocházel z německy mluvící židovské obchodnické rodiny. Hru na klavír studoval nejprve u Bedřicha Diviše Webera, profesora pražské konzervatoře, posléze ve Vídni, mj. se učil skladbě u Antonia Salieriho. Stal se jedním z předních vídeňských klavírních virtuosů a v té době také zkomponoval populární *Alexandrov variace op. 32 pro klavír a orchestr (Marche d'Alexandre avec variations)*,

se kterými později koncertoval po celé Evropě. Setkal se i s Beethovem, jehož hudbu velmi miloval. Ten rozpoznal mladíkovy schopnosti a svěřil mu přípravu klavírního výtahu své opery *Fidelio*. V letech 1814–1815 Moscheles ještě praktikoval judaismus. Byl členem vídeňské kongregace a pro vídeňskou židovskou komunitu napsal oratorium, oslavující mír. Pohyboval se převážně v kruzích židovských hudebníků a hudebních sponzorů (např. Felix Mendelssohn-Bartholdy, Anton Rubinstein, Joseph Joachim, Ferdinand Hiller či rodina Eskelesů ve Vídni). Oženil se v synagoze ve Frankfurtu v roce 1825 s dcerou židovského bankéře a neteří básníka Heinricha Heineho. Když se pak s manželkou usadil v Anglii, dal sebe i děti pokřtít. Nikdy však nezapíral svůj původ a často brával rodinu na návštěvu k židovským příbuzným v Praze.

V roce 1827 působil Moscheles jako prostředník mezi Královskou filharmonickou společností a umírajícím Beethovem, pomohl mj. přesvědčit společnost, aby skladateli poskytla prostředky nezbytné pro jeho léčení.

Mimořádný Moschelesův úspěch v Londýně měl až do konce jeho života velký vliv na jeho přátele: byl zavalen žádostmi o klavírní výuku. K jeho žákům patřilo mnoho dětí z bohatých rodin a aristokratických kruhů, ve společnosti se mu říkalo „klavírista prince Alberta“.

Ačkoliv byl vytížen koncertními cestami a komponováním, jeho příjmy závisely na honorářích z pedagogické činnosti. Vděčně proto přijal Mendelssohnovu nabídku

na místo profesora na jeho konzervatoři v Lipsku s tím, že bude mít dostatek času i na koncertní činnost a skladbu. Koncertní činnost ukončil v roce 1846 a po Mendelssohnově smrti v roce 1847 se stal ředitelem konzervatoře. Škola pak pečovala o Mendelssohnův hudební odkaz; když např. vyšel pamflet Richarda Wagnera *Das Judentum in der Musik* (Židovství v hudbě), Moscheles ostře zareagoval. Zemřel 10. března 1870 v Lipsku. Jeho syn Felix Moscheles se stal významným anglickým malířem.

Jak uvádí Wikipedie, roku 1874 vyšly jeho deníky, jež podávají živý obraz své doby a skladatelových současníků, zachovala se i korespondence mezi skladatelem a Felixem Mendelssohnem-Bartholdym, která je uchovávána na Univerzitě v Leedsu a byla publikována v Londýně v roce 1888.

Ignaz (Isaac) Moscheles.

Před **110 lety, 20. 5. 1904**, se v Hradci Králové narodil literární vědec,

kritik a teatrolog **PAVEL FRAENKL**. Absolvoval Filosofickou fakultu UK v Praze, obor dějiny literatur, až do roku 1939 pracoval jako knihovník brněnské univerzitní knihovny. Počátkem roku 1940 emigroval do Norska, ale po vstupu nacistů byl deportován do Osvětimi. V roce 1945 se vrátil do Norska, kde se stal docentem a později profesorem slovenských literatur na Univerzitě v Oslu. Ve svých literárněhistorických pracích se orientoval zejména na literaturu 90. let 19. století, napsal ale také studie *K vývoji novodobé české literární kritiky* (1930) či *Masaryk a literatura* (1930). Zemřel 5. 11. 1985 v Oslu.

V květnu si dále připomínáme: **130. výročí** narození pražského německého spisovatele, překladatele a skladatele a muzikologa **MAXE BRODA** (nar. **27. května 1884** v Praze) a **35. výročí** úmrtí novináře, nakladatele, publicisty a politika **JULIA FIRTA** (zemřel **27. května 1979** v Mnichově). V Anglii oslaví požehnané 105. narozeniny britský humanitární pracovník, organizátor transportů, díky nimž se z okupované Evropy zachránilo na 699 převážně židovských dětí, sir **NICHOLAS WINTON** (nar. jako Nicholas Wertheim **19. května 1909** v Londýně).

(am)

IZRAELSKÝ TÝDEN NA KARLOVĚ UNIVERZITĚ

■ Pražské centrum židovských studií FF UK vás srdečně zve na II. izraelský týden na Karlově univerzitě. Koná se ve dnech **5.–11. května 2014**.

Program, jež v úplnosti naleznete na adrese www.pcjs.ff.cuni.cz, nabízí například tyto přednášky a akce:

■ Pondělí 5/5:

18.00: D. Kumermann (bývalý český velvyslanec v Izraeli): *Komentované ukázky populární izraelské hudby: 1948–2014*. (ŽOP, Maiselova 18)

■ Úterý 6/5

11.30–12.10: P. Sládek (UK): *Bojkot provádění Wagnera v Izraeli: Problém kultury evropského Západu?*

13.45–14.40: P. Štingl (dokumentarista): *Nový památník šoa pro Prahu. Platforma, nebo muzeum?*

17.10–18.00 H. Klímová (psychoterapeutka): *Trauma a identita – dvacet let práce v Praze s generacemi poté*.

18:00 *Šumné stopy v Izraeli* – promítání pořadu ČT s komentářem jeho tvůrců, D. Vávry a R. Lipuse.

■ Středa 7/5

10.00–10.50: J. Šedinová (UK): *Proměny izraelské společnosti v detektivní literatuře*. 10.50–11.30: M. Křížová (hebraistka): *Bestie v kleci a dědečkovy boty*: Jak se v Izraeli vyrovnává s holokaustem literární generace, která ho neprožila.

11.30–12.10 D. G. Goldmannová (hebraistka): *Spisovatel Jiří Mordechaj Langer: Žid mezi Prahou, Belzem a Palestinou*.

15.15–16.00: A. Pokorná (UK): *Vzdělávací program Taglit a jeho dopady na disputorní identitu české židovské mládeže*.

16.00–17.00: I. Kalhousová (politoložka): *Od kibucu k start-up nation: atomizace izraelské společnosti nebo obnovení soudržnosti?*

17.00–17.40: M. Pacovský (KKL-JNF v ČR): *Český les v Izraeli: činnost Židovského národního fondu*.

■ Pátek 9/5

10.00–11.30: F. Čapek (UK): *Česká účast na archeologickém výzkumu v Izraeli*.

12.00–12.30: M. Šternová: *Dny Jeruzaléma v Praze*. Prezentace.

■ Neděle 11/5

17.00–19.00: *Footnote*. Tragikomédie z izraelského akademického prostředí.

■ Pokud není uvedeno jinak, konají se akce v podzemních prostorách Univerzity Karlovy (vstup Ovocný trh 3 nebo Celetná 20, P 1). Vstup je volný.

PINHOLE BLUES JIŘÍHO STACHA Fotografie, koláže, kresby a rozhovor s Karlem Hviždálov

■ K sedmdesátinám známého fotografa Jiřího Stacha vydává nakladatelství Euroslavica knížku jeho fotografií a kreseb spolu s obsáhlou biografickou a tvůrčí zpodobnění, se kterou se svěřil Karlu Hviždálovi.

■ Vydává nakladatelství Euroslavica v Praze roku 2014. 94 stran, kvalitní typografická úprava, formát 165x255.

Nakladatelství Euroslavica a Literární kavárna v Řetězové ulici si vás současně dovolují pozvat na uvedení knihy. Koná se **23. května** v 18.30 hodin v Řetězové ulici 10, Praha 1. Na kytaru zahraje a zazpívá Vladimír Merta, slovem provede Petr Fischer.

RADEK AUBRECHT A KOLEKTIV NĚMECKY MLUVÍCÍ PRAHA. GALERIE OSOBNOSTÍ

■ Od roku 2008 se studenti pražského Gymnázia Na Zatlance, kteří navštěvovali dějepisný seminář vedený Radkem Aubrechtem, systematicky zabývali osudy významných německy mluvících osobností žijících a pracujících v Praze (většinou židovského původu). Výsledkem dlouhodobého projektu je kniha *Německy mluvící Praha*. Přináší více než 450 životopisných profilů vědců, architektů, malířů, podnikatelů, literátů, politiků a vysokoškolských pedagogů, kteří spojili jistou část života s českou metropolí.

Vydalo Gymnázium Na Zatlance ve spolupráci s Nakladatelstvím Franze Kafky. 266 stran, 286 Kč.

DAVID BARNOUW, GERROLD VAN DER STROOM KDO UDAL ANNE FRANKOVU

■ Anne Franková se stala pro mnohé symbolem židovského utrpení během druhé světové války. Poslední zápis v deníku A. F. nese datum 1. srpna 1944. Pouhé tři dny nato byl úkryt Anne a jejich společníků odhalen a všichni byli zatčeni a deportováni do koncentračních táborů. Kniha se snaží objasnit události spojené s jejich odhalením a zatčením, a především se pokouší odhalit jméno osoby, která vydala osm židovských životů do rukou německých nacistů.

Vydalo nakl. Academia v Praze roku 2014, z holandštiny přeložila Jana Mitáčková. 218 stran, 266 Kč.

JIŘÍ STACH: KRESBY, KOLÁŽE A JINÉ PRÁCE

■ Galerie Ztichlá klika (Betlémská 10, Praha 1) vás srdečně zve na výstavu kreseb, koláží a jiných prací Jiřího Stacha z let 1964–2013. Výstava je přístupna od **5. května** do **4. června**, pondělí až pátek

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

od 13 do 19 hodin. (Rozhovor s autorem viz strany 6–7 a 9 v tomto čísle.)

■ Na tuto výstavu navazuje další, která představí Stachovy fotografie, montáže a koláže z posledních let. Bude přístupna od **5. do 27. června** tamtéž.

LUDVÍK AŠKENAZY: JAK JSEM SE ZTRATIL

■ Jindřichohradecká divadelní společnost Jablonský uvede v pražském Žižkovském divadle Járy Cimrmana oblíbenou hru Ludvíka Aškenazyho *Jak jsem se ztratil*.

Pražští diváci i s dětmi školního věku jsou na toto představení srdečně zváni v pondělí **19. května** v 19 hodin. (Předprodej od 22. dubna prostřednictvím www.zdjc.cz/3/vstupenky.)

PŘÍBĚH POKRAČUJE. PŘÍRŮSTKY VE SBÍRKÁCH ŽIDOVSKÉHO MUZEA 1994–2014

■ Židovské muzeum v Praze připravilo u příležitosti 20. výročí své činnosti jako nestátní organizace výstavu, která představuje více než 100 výjimečných exponátů, jež se staly součástí jeho sbírek právě v posledních dvou dekádách. Prostřednictvím vybraných uměleckých děl, rukopisů, knih, archiválií, rituálních předmětů i předmětů denní potřeby expozice seznamuje se základy akviziční práce muzea a přibližuje nejen historii jednotlivých předmětů, ale i příběhy jejich původních majitelů.

Z několika tisíc nových položek z let 1994–2014 vybrali kurátoři muzea předměty, které mají veřejnosti představit celou škálu sbírkotvorných aktivit ŽMP. V rámci

výstavy se tak české i zahraniční veřejnosti mimo jiné vůbec poprvé představí synagogální opona z Mladé Vožice z poloviny 19. století, kterou se jako vůbec první pohřešované judaikum českého původu podařilo v březnu tohoto roku úspěšně restituovat ze Spojených států amerických.

Díky moderní technice si návštěvníci budou moci prohlédnout i exponáty, které nebylo možno vzhledem k jejich rozměrům nebo technickému stavu vystavit přímo, nebo si některé z předmětů prohlédnout detailněji či si je prolístovat – například album 33 ručně malovaných pohlednic Eugena von Kahlera z let 1897–1901 či Pamětní list z cesty do Lán na hrob Charlotte Garrigue-Masarykové, který vytvořil Robert Guttmann v roce 1928.

Zvláštní místo pak v audiovizuální části zaujal výběr z unikátního setu kolorovaných diapozitivů z počátku 20. století, tematicky spojených s územím Palestiny, a nahrávka skladby *Kol Nidrej*, op. 47 Maxe Brucha z roku 1881, jak ji zaznamenal hrací pás do klavírního automatu lipské firmy F. L. Hupfeld, AG, z roku 1922.

Autorkami scénáře a libreta výstavy jsou Dana Veselská a Michaela Sidenberg. Výstava je přístupna v Galerii Roberta Guttmana (U Staré školy 3, Praha 1), je otevřena denně kromě sobot a židovských svátků od 9 do 18 hodin a potrvá **do 3. srpna**. Komentované prohlídky se konají **6. června** a **21. června** vždy od 15.30 hodin.

VÝSTAVA SVĚDECTVÍ TEREZÍNSKÝCH ZDÍ

■ Fotografická výstava v kladenské Malé galerii České spořitelny pod názvem *Svědectví terezínských zdí* představuje veřejnosti poprvé projekt Richarda Homoly a kolektivu, jehož těžiště spočívá ve vyhledávání stop bývalého terezínského ghetta a jejich fotografickém zachycení velkoformátovou technikou a zpracování klasickým procesem kontaktního kopírování.

Homola již zpracoval desítky nálezů, jež po sobě zanechali nucení obyvatel ghetta a jež se dochovaly dodnes, včetně několika fresek. Jména či monogramy vyryté do zdi mají v kontextu ghetta význam náhrobního kamene, kresba vytvořená pro obveselení dítěte v sobě skrývá strach a úzkost zdejších vězňů. Na rozdíl od deníků, souborů kreseb nebo jiných sofistikovaných odkazů vznikaly uvedené projevy mimoděk, sponánně a z rozličných důvodů.

Kladenská prezentace ukazuje výsledky více než roční práce na projektu, který podpořila Nadace Židovské obce v Praze. Vernisáž je možné navštívit **7. května** od 18.30 hodin, výstava pak potrvá **do 10. června**.
rh

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

■ **Diskuse v Maislovce**

Tématem květnové Diskuse v Maislovce bude budoucnost česko-izraelských vztahů. Máme očekávat změnu v nadstandardně přátelských vztazích České republiky k Izraeli? Bude za touto změnou, pokud nastane, generační výměna či politické směřování ČR? A jak hosté vidí český postoj v Izraeli? Hosty budou ředitel zahraničního odboru prezidentské kanceláře **Hynek Kmoníček**, izraelský velvyslanec v ČR **Gary Koren** a bývalý český velvyslanec v Izraeli **Tomáš Pojar**. Moderovat bude Irena Kalhousová. Koná se **5. května** od 16.30 v jídelně Židovské radnice.

■ **Podvečer Yvonne Přenosilové**

V úterý **6. května** od 15.00 přivítáme herce mnoha velkých rolí v Divadle na Vinohradech a v Divadle Ungelt, nositele ceny Thálie za rok 2003 a ceny Františka Filipovského za dabing **Petra Kostku**. Změna programu vyhrazena.

■ **Káva o čtvrté**

Ve středu **14. května** v 15.30 přijde na „Kávu“ paní **Kateřina Dejmalová**, ředitelka Lauderových škol, profesně vysokoškolský pedagog, bohemistka a romanistka, spisovatelka. Promluví na témata: země učitele národů ve 21. století, pedagogická reforma, děti a judaismus či kam směřují Lauderovy školy. Připravil a moderuje: Honza Neubauer.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ**A KULTURU ŽMP V PRAZE**

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ **7. 5.: Delegitimizace Státu Izrael.** Ján Kapušňak, absolvent politologie a bezpečnostních a strategických studií na Fakultě sociálních studií MU v Brně, představí základní charakteristiky hlavních aktérů delegitimizace a demonizace Izraele, poukáže i na různé projevy vážící se k tomuto fenoménu.

■ **12. 5.: Kde byl Bůh...?** Novinář Jan Jelínek před lety shromažďoval výpovědi mužů a žen, kteří přežili útrapy Terezína, Osvětimi a dalších koncentračních táborů. Velká část těchto svědectví nyní vychází v knize *Kde byl Bůh...?* (Barrister & Principal). Knihu uvedou autor a Vladimír Železný, ukázky přečte herečka Vida Neuwirthová a hudební doprovod zajistí jazzman Pavel Smetáček s přáteli. Vstup volný.

■ **14. 5.: History of Hasidism: New Trends.** Přednáška Marcina Wodzińskiego z Vratislavské univerzity se zaměří na nedostatky stávajícího výzkumu chasidismu. Wodziński se soustředí na demografický a geografický rozsah hnutí, jeho ekonomické aspekty, funkci kadika aj. Přednáška se koná v rámci semináře k moderním

KULTURNÍ POŘADY Jiří Stach: *Velká cesta Malého pána*, 2008.

židovským dějinám, jehož garantem je ŽMP a Ústav soudobých dějin AV ČR, a proběhne v angličtině. Vstup volný.

■ **20. 5.: Enjoy the Music – Die Pianistin Edith Kraus.** Uvedení stejnojmenného dokumentu (99 min.) Wilhelma Rösinga a Marity Barthel-Rösingové o nedávno zesnulé klavíristce E. Krausové. Ve snímku se vzpomínky Edith Krausové prolínají s rozhovory s jejími studenty z Německa, Izraele a Kanady, ale i s přáteli z válečných let, zejména Alicí Herz-Sommerovou, která zemřela ve svých 110 letech v únoru tohoto roku. Projekce proběhne za přítomnosti obou autorů a bude v němčině s anglickými titulky.

■ **21. 5.: Přepsali se – a tak jsem tady: příběh Dagmar Lieblové.** Prezentace nedávno vydané knihy vzpomínek paní Dagmar Lieblové, překladatelky a dlouholeté předsedkyně Terezínské iniciativy. Knižku na základě jejích vzpomínek zpracoval Marek Lauer mann. Hosty Dagmar Lieblové budou Věra Dvořáková a Adéla Hofeříš. Moderuje publicistka Zoja Franklová. Vstup volný.

■ **26. 5.: Učenci v dobách teroru.** Osudem téměř padesáti vědců, které zničila třetí říše, se zabývá biografický lexikon, vydaný v angličtině pod názvem *Disappeared Science* (Pavel Mervart, 2014) Kabinetem dějin vědy Ústavu pro soudobé dějiny AV České republiky. S editory knihy Antonínem Kostlánem a Michalem V. Šimůnkem bude hovořit publicista Petr Brod.

■ **29. 5.: „Židé jsme a nic židovského nám nesmí zůstat cizí.“** Týdeník *Selbstwehr* v prvních letech své existence. Přednáška Olgy Zitové, doktorandky Ústavu germánských studií FF UK, představí významný německojazyčný židovský týdeník.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** 11. 5. ve 14.00: *Lviček Arje zve na svatbu.*

Pomůžete mu vybrat nevěstu a sepsat ketubu – svatební smlouvu? Prohlídka: Židovské Město pražské. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ **Výstava v prostorách OVK: V proudu dialogu.** Do 22. 5. od po–čt 10–15, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ **6. 5. v 17.00: Obyčejní lidé v neobyčejných časech** – vernisáž putovní výstavy pojednávající o osudech významných židovských osobností ze Šumperska v období holokaustu. Zahájení výstavy a následné besedy se zúčastní její autor Luděk Štipl. Současně se bude promítat filmový dokument *Deník Otty Wolfa*, jehož příběh se stal součástí výstavy. Vstup volný.

■ **15. 5.: Nové poznatky k dějinám židovského Mikulova** – beseda nad knihou *Mikulov. Historie – Kultura – Lidé*, která vyšla v nakladatelství Lidové noviny.

■ **Neděle 18. 5. v 10.30: Jak vypadá židovská svatba?** Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ **20. 5.: Noachidská smlouva (I. část).** Přednáška brněnského rabína Šlomo Kučery přítomné seznámí s historií a základními principy této teologie. Druhá část přednášky se uskuteční v 24. 6.

■ **22. 5.: Jazyk jidiš a jeho historie** – přednáška Mgr. Marie Krappmannové, Ph.D., z Filosofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

■ **27. 5.: Dmitrij Dmitrijevič Šostakovič: Příběh rozhodného zastávce Židů.** O pronikání citací klezmeru do Šostakovičovy hudby a o masakru desítek tisíc Židů v roklině Babí Jar ve stejnojmenné vokální symfonii pojednává přednáška s hudebními ukázkami Mgr. Jana Špačka.

■ Celý květen můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu nazvanou *Obyčejní lidé v neobyčejných časech*. Vstup volný.

JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA

■ Opět začínají večerní komentované prohlídky Jeruzalémské synagogy (Jeruzalémská 7, Praha 1 – Nové Město). Na její úvod se vždy rozezní unikátní varhany pod rukama varhaníka Václava Petera. Prohlídky se konají vždy ve čtvrtek, a to: **29. května; 26. června; 31. července a 28. srpna** v 19.00 hodin. Vstupné: Dospělí 80 Kč, děti do 6 let zdarma, děti 6–15 let a studenti 50 Kč.

■ Návštěvníci Jeruzalémské synagogy mohou do 10. června zhlédnout výstavu barevných fotografií amerického fotografa Davida Aschkenase. Umělec výstavu nazval *Middle European Judaica*.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Příjmací zkoušky:** Měsíc duben je ve znamení přijímacích zkoušek. Přihlásilo se 35 zájemců o studium v primě (na 20 volných míst). Výsledky přijímacího řízení nebyly v době uzávěrky tohoto čísla známy. Do kvinty bylo přijato pět studentů na základě rozdílové zkoušky.

■ **Srdečně zveme:** V pondělí **18. května** se uskuteční na školním dvoře oslava svátku Lag baomer. Srdečně zveme rodiče i přátele školy na společné grilování, poslech hudby i tanec. Pro děti bude připraveno několik sportovních i uměleckých aktivit.

■ **Úspěchy našich studentů:** Primánka Ester Gräcerová a sekundán Jan Horák postoupili do celopražského kola recitační soutěže Pražské poetické setkání jako jediní dva soutěžící z celé Prahy 2. Ester dokonce postoupila do celorepublikového kola. Gratulujeme a přejeme mnoho úspěchů.

■ **Vítězství v soutěži němčinářů:** Tým ve složení našich studentek Sára Bednářová, Karen Bohbotová a Sára Doscalciucová obsadil 1. místo v kategorii A1 soutěže Němčina mě baví. Gratulujeme.

■ **Biologická olympiáda:** Studenti nižšího gymnázia se umístili mezi prvními deseti oblastního kola biologické olympiády. Do krajského kola postoupili tři studenti, jejich umístění není dosud známo.

■ **Vítězství v literární soutěži Světa knihy:** Michaela Vítovcová ze sekundy se ve velmi silné konkurenci umístila mezi pěti vítězi literární soutěže Rosteme s knihou. *ip*

KONKURZ NA ŘEDITELE LŠ

■ Rada školy Lauderových škol vyhláší konkurzní řízení na pozici ředitel/ka Lauderovy mateřské školy, základní školy a gymnázia při Židovské obci v Praze. Termín pro podání přihlášek je **20. května 2014**, více informací na www.lauder.cz.

ŽMP: NABÍDKA ZAMĚSTNÁNÍ

■ Židovské muzeum v Praze hledá pracovníka/pracovnici pro oblast PR a vedení muzejního Odboru rozvoje a vztahů s veřejností.

Požadavky: vysokoškolské vzdělání; praxe v řídicí činnosti v oblasti mediální nebo kulturní případně v neziskovém sektoru; velmi dobrá znalost angličtiny slovně i písemně; zručnost v užívání programů Microsoft Office a internetového prohlížeče; kulturní rozhled; stylistické schopnosti; organizační a řídicí schopnosti; schopnost vyrovnávat se s náročnými a současně inspirativními úkoly; schopnost strategického myšlení a vytváření inovačního prostředí; odpovědnost.

Náležitosti nabídky: strukturovaný životopis; motivační dopis (max. 1800 znaků včetně mezer).

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

■ Nabídka je třeba zaslat elektronicky na adresu: nabidka.zamestnani@jewishmuseum.cz nejpozději do **19. 5. 2014**, 16.00 hodin. Vyrozumění budou pouze uchazeči, kteří budou pozváni k ústnímu pohovoru.

POBYT V HEJNICÍCH

■ Sociální oddělení Židovská obec v Praze vám nabízí pár dnů v Hejnicích, turistický pobyt v krásném prostředí Jizerských hor. Termín **3.–7. 7.**, ubytování v jedolůžkovém pokoji 700 Kč/den, polopenze 170 Kč/den, doprava 400 Kč tam a zpět.

Vycházky zvládne každý, kdo je zvyklý trochu chodit. Cíle – lázně Libverda, Ferdinandov, Štolpišský vodopád, hrad a zámek Frýdlant v Č., Obří sud, koupaliště je 10 minut od ubytování. Zájemci, hlaste se co nejdříve u Rut Sidonové (tel. 602 373 597). *rs*

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 6. 5. v 10.30: Klavírní dopoledne – skladby klasiků uvádí a hraje prof. Ivan Kláněský.

■ 18. 5. v 16.00: *Brundibár*, dětská opera H. Krásky. Účinkují žáci hudebního oboru ZUŠ Holešov, nastudování a klavírní doprovod: Kateřina Jurášková, režie: Vladimíra Dvořáková.

■ 20. 5. ve 14.00: *Pianistka Edith Kraus*, projekce filmu. Na otázky budou odpovídat autoři filmového dokumentu: Wilhelm Rösing a Marita Barthel-Rösing.

■ 21. 5. ve 14.30: Vernisáž výstavy obrazů Aleny Čiperové.

■ 27. 5. v 10.30: *Čtvero ročních období* – Vivaldi, Piazzolla. Účinkuje Klavírní trio Majerová, Nečaský, Pěruška.

■ 28. 5. ve 14.30: *Co se do Obecních novin nevešlo*: vernisáž výstavy fotografií Petra Balajky.

WIZO

■ Naše květnová schůze se koná dne **21. 5.** od 15.00 v Maiselově ulici, výbor se sejde dne **14. 5.** v Jáchymově ulici. *ek*

SYNAGOGA TURNOV

■ V květnu vás zveme na následující akce: v sobotu **10. května** od 17.00 hodin pohovoří Irena Kalhousová, politoložka, analy-

tička Institute for National Security Studies v Tel Avivu, o aktuální situaci v Izraeli. V sobotu **31. května** od 18.00 hodin se koná koncert kapely Schimmerle Klezmer – hudba východoevropských Židů.

td

KAŽDÝ ČLOVĚK MÁ SVÉ JMÉNO

■ Ve čtvrtek 16. září 1999 vysílal Český rozhlas Vltava v přímém přenosu z Pínsko- synagogy v Praze veřejné předčítání jmen českých a moravských Židů zavražděných ve vyhlazovacích táborech a ghettech za nacismu.

Předčítat a vzpomínat přišli bývalí vězňové a jejich příbuzní, prezident Václav Havel, zástupci zahraničních ambasad, představitelé společenského a kulturního života např. Pavel Tigrid, Jiří Stránský, Ivan Klíma, Zdeněk Svěrák, Zuzana Růžičková, Libor Pešek, Ivan Kurz, Ilja Hurník, Marta Kubišová, Dana Němcová, David Eben, Arnošt Goldflam, Otakar Motejl ad. Ze záznamu se připojila tehdejší ministryně zahraničí USA Madeleine Albrightová, své poselství natočili také dramatik Arthur Miller a spisovatel Viktor Fischl.

Ve čtvrtek 16. září 2010 jsme na stanici Českého rozhlasu Leonardo vysílali reprízu tehdejšího přenosu. Nyní vysíláme třetí, tentokrát hodinový sestřih této události. Připomeneme opět některé z našich židovských spoluobčanů, znovu uslyšíme kantora Viktora Feuerlichta, historičku Anitu Frankovou i další účastníky tehdejšího přímého přenosu. Hodinový sestřih přímého přenosu *Každý člověk má své jméno* doplněný o vzpomínku na jeho přípravu vysílá Český rozhlas Vltava v **neděli 4. května** od 17.30. *Vladimíra Lukařová*

Z DOPISŮ REDAKCI

Vážený přítelé,

chtěl bych Vám poděkovat za článek ve Vašem časopise Roš chodeš 3/2014. Napsala jej Iva Steinová a jmenuje se Paměť rodiny Spirových. V článku vysoce hodnotí práci našeho oddělení v Českých Budějovicích, a to mi udělalo velkou radost. Jsem opravdu rád, že se našim archivářům podařilo, byť nepatrně, přispět k historii tohoto významného českokrumlovského rodu. Napadá mě přitom, že by jistě bylo prospěšné, abychom s Vašimi badateli dále spolupracovali. Především v českobudějovickém oddělení je dost doposud nepracovaných fondů, kde by se dalo ještě mnohé nalézt. Bude-li zájem z Vaší strany, necht' mě případní zájemci kontaktují. Přeji hezký den a jenom vše dobré,

*Václav Rameš
ředitel SOA v Třeboni*

ŽNO BRATISLAVA

V **máji** oslavují: pani Lubica Adamcová – 65 rokov; pani Ružena Bittermannová – 94 rokov; pani Erika Fedorová – 90 rokov; pán Ladislav Freud – 65 rokov; pani Ing. Helena Galanová – 65 rokov; pán Tomáš Janovic – 77 rokov; pani MUDr. Viera Kirilčuková – 82 rokov; pani Anna Knežová-Schönbrunnová – 91 rokov; pán Ing. Pavel Kučera – 76 rokov; pani Augusta Lippová – 80 rokov; pán Baruch Myers – 50 rokov; pán Ing. Richard Pagáč – 83 rokov; pán Tomáš Seidmann – 87 rokov; pán Ervín Schönhauser – 74 rokov; pani MUDr. Maja Šteruská – 81 rokov; pán Prof. MUDr. Pavel Traubner – 73 rokov, a pani MUDr. Hedviga Zajacová – 65 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **květnu** oslaví své narozeniny: pani Ilsa Brodavková, nar. 20.5. – 84 let; pan Michael Felix, nar. 14.5. – 48 let; pani Eva Meisterová, nar. 18.5. – 87 let; pan Oldřich Redlich, nar. 4.5. – 63 let; pani Silvia Schullerová, nar. 6.5. – 64 let; pan Michael Šachto, nar. 7.5.1 – 65 let, a pan Pavel Winkler, nar. 23.5. – 68 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **květnu** oslavují narozeniny tito naši členové: pan Daniel Dvořák, nar. 25.5. – 41 rok; pani Silva Novotná, nar. 19.5. – 90 let; pani Ing. Alexandra Postovit, nar. 30.5. – 43 let; pani Tereza Rajská, nar. 15.5. – 28 let; pani Lea Rochlitz, nar. 1.5. – 47 let; pani Peadr. Jarmila Šulcová, nar. 1.5. – 73 let, a pani Milada Ženková, nar. 5.5. – 75 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V měsíci **květnu** oslaví narozeniny: pan Jan Tichý, nar. 8.5. – 65 let, a pan Petr Rubín, nar. 11.5. – 42 let. Dodatečně blahopřejeme panu Viktoru Kleinovi, nar. 26.4. – 42 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

V **máji** oslavují: pani Ružena Adamcová, nar. 14.5. – 92 rokov; pán Zoltán Breiner, nar. 22.5. – 82 rokov; pani MUDr. Kvetoslava Demková, nar. 24.5. – 67 rokov; pani Viera Figušová, nar. 2.5. – 87 rokov; pán Peter Galko, nar. 3.5. – 60 rokov; pán MUDr. Tomáš Gold, nar. 9.5. – 60 rokov; pán Ing. Juraj Grossmann, nar. 22.5. – 63 rokov; pán MUDr. Ivan Kolín, nar. 16.5. – 67 rokov; pani Klára Marksteinová, nar. 27.5. – 78 rokov; pán Ing. Artur Neumann, nar. 15.5. – 77 rokov; pani Melánia Neumannová, nar. 17.5. – 72 rokov; pani MVDr. Magdaléna Rieme-

ZPRÁVY Z OBCÍ

rová, nar. 24.5. – 66 rokov; pán Ing. Dušan Rubovič, nar. 14.5. – 66 rokov; pán Imrich Skalina, nar. 30.5. – 89 rokov; pán Juraj Solár, nar. 15.5. – 67 rokov; pán MUDr. Tomáš Teššer, nar. 14.5. – 67 rokov; pani Eva Tkáčová, nar. 4.5. – 67 rokov; pani Eva Weiszová, nar. 15.5. – 66 rokov, a pani Agáta Winklerová, nar. 6.5. – 68 rokov. Naším členom blahoželáme a prajeme všetko najlepšie.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **květnu** oslaví narozeniny pani Raja Majerová, nar. 14.5. – 61 let, a pani Ludmila Špačková, nar. 24.5. – 57 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V měsíci **květnu** oslaví životní jubilea naši členové: pani Diana Deutschová, nar. 23.5. – 72 let; pan Vasil Sadocha, nar. 26.5. – 42 let; slečna Eva Votrubová, nar. 1.5. – 28 let, a pan Tomáš Majer, nar. 13.5. – 37 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **květnu** oslaví narozeniny tito naši členové: pani Hana Holá, nar. 4.5. – 90 let; pan Ing. Jiří Lövy, nar. 5.5. – 68 let; pani předsedkyně Eva Štixová, nar. 13.5. – 73 let; pani Eleonora Kočandrová, nar. 14.5. – 84 let; pani Mgr. Věra Tydlitátová, ThD., nar. 17.5. – 55 let, a pani Alena Růžičková, nar. 18.5. – 66 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

Kabalat šabat

Každý první pátek v měsíci se na ŽOP koná od 16.00 kabalat šabat se Sylvií Wittmannovou.

ŽO PRAHA

V **květnu** oslavují narozeniny tito naši členové: pani Marianna Becková, nar. 17.5. – 94 let; pani Elena Borková, nar. 23.5. – 93 let; pan Oskar Dub, nar. 9.5. – 90 let; pani Jana-Renée Friesová, nar.

26.5. – 87 let; pani Eleonora Holešovská, nar. 11.5. – 91 let; pan Miroslav Horáček, nar. 20.5. – 92 let; pan Josef Hruška – nar. 27.5. – 85 let; pan Jiří Pavel Kafka, nar. 2.5. – 90 let; pan Tommy Karas, nar. 28.5. – 82 let; pani Hana Klusáková, nar. 10.5. – 88 let; pan Felix Kolmer, nar. 3.5. – 92 let; pani Alenka Lehká, nar. 21.5. – 83 let; pani Dagmar Lieblová, nar. 19.5. – 85 let; pani Noemi Makovcová, nar. 5.5. – 85 let; pani Helena Maršíková, nar. 10.5. – 88 let; pani Lilla Neuwirthová, nar. 12.5. – 90 let; pan Oto Novotný, nar. 31.5. – 86 let; pan Hanuš Orlický, nar. 10.5. – 88 let; pani Lydia Pásková, nar. 10.5. – 92 let; pan Igor Petrák, nar. 29.5. – 85 let; pani Eva Pokorná, nar. 17.5. – 85 let; pan Erich Reich, nar. 29.5. – 90 let; pani Liana Sagivová, nar. 2.5. – 81 let; pani Věruška Solarová, nar. 29.5. – 87 let; pani Marta Strudlová, nar. 6.5. – 100 let; pani Eva Vinařová, nar. 20.5. – 82 let; pani Věra Vrbová, nar. 15.5. – 91 let; pani Jana Wolfová, nar. 10.5. – 88 let, a pani Markéta Zádorová, nar. 7.5. – 91 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 5. dubna zemřela ve věku 75 let pani Jiřina Urbanová. Obřad na Novém židovském hřbitově provedl rabín David Peter.

Dne 26. 4. zemřela pani Ella Šimková ve věku 96 let. Se zesnulou jsme se rozloučili na NŽH 29. 4.

Zichronan livracha.

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V měsíci **máj** bude mať sviatok členka našej komunity pani MVDr. Anna Tömösváryová, nar. 24.5. – 66 rokov. Prajeme tejto našej členke pevné zdravie, veľa šťastia a radosti v živote.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **květnu** oslavují: pani Judita Augustová, nar. 25.5. – 66 let; pani Kateřina Kreisinger, nar. 16.5. – 48 let; pani Bína Herskovičová, nar. 28.5. – 90 let, a pani Marta Krásová, nar. 8.5. – 28 let.

Ad mea veesrim šana! Přeje celá teplická obec.

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že ve věku nedožitých 94 let zemřel 18. 3. pan Zoltán Šafář. *Zichrono livracha.*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **květnu** oslaví své narozeniny pan David Nebeský a kulaté narozeniny, 65 let, má pan Bedřich Heller. Vše nejlepší a hodně zdraví přeje celá obec.

Ad mea veesrim šana!

FATAH A HAMÁS: SMÍŘENÍ

Dne 23. dubna odsouhlasili představitelé Organizace pro osvobození Palestiny (OOP), mezi jejíž členy patří i palestinská politická strana Fatah, a hnutí Hamás vytvoření společné vlády a vyhlášení nových voleb. Dle dohody má být do pěti týdnů ustavena společná vláda, do šesti měsíců od vytvoření koalice pak mají být vyhlášeny prezidentské, parlamentní a regionální volby. Oznamil to Ismáíl Haníja, premiér ze strany Hamás. Součástí dohody bude zároveň výměna vězňů. Izraelští politici dohodu odsoudili s tím, že umírněný Mahmúd Abbás je nyní na stejné lodi s teroristickou organizací Hamás (už prohlásil, že Palestinci nikdy neuznají Izrael jako židovský stát). Rozkol mezi hnutím Hamás a OOP trvá od roku 2007, kdy militantní islamistická organizace Hamás ovládla Pásmo Gazy a svrhla Mahmúda Abbáse, kterému ponechala pouze některá území na Západním břehu Jordánu. Obě strany vyhlásily ustavení společné vlády již několikrát, předchozí pokusy vždy selhaly.

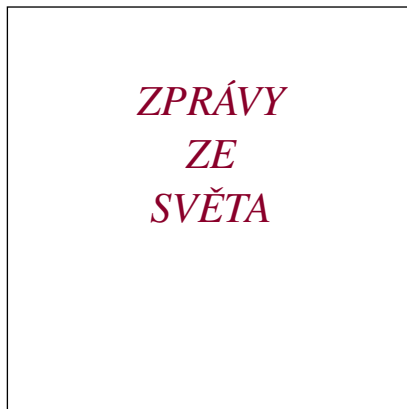
JAN XXIII. A JAN PAVEL II.

Dne 27. dubna svatořečil papež František dva své předchůdce: Jana Pavla II. a Jana XXIII. Oba z nich mj. významně ovlivnili vývoj vztahů mezi katolíky a Židy: Jan XXIII., který působil jako papež v letech 1958–1963, se změnami v učením církve začal. Z velkopáteční bohoslužby nechal vyjmout zmínku o „proradných Židech“ a roku 1962 inicioval druhý vatikánský koncil, jenž zahájil práci na dokumentu *Nostra aetate*. Ten výslovně odmítá obecné obviňování Židů z vraždy Ježíše Krista a ostře odsuzuje projevy antisemitismu.

Jan Pavel II. (ve funkci v letech 1978–2005) se při návštěvě Polska roku 1979 vydal do bývalého vyhlazovacího tábora Osvětim. Často odsuzoval antisemitismus a připomínal zvěrstva šoa. Jako první papež v historii vstoupil do Velké synagogy v Římě. Za jeho působení byly ustaveny diplomatické vztahy mezi Vatikánem a Státem Izrael, který roku 2000 oficiálně navštívil.

UKRAJINA: RŮST ŽÁDOSTÍ O ALIJA

Jak uvádí Židovský tiskový a informační servis (www.ztis.cz), v souvis-

losti s násilím na Ukrajině se od počátku roku stovky ukrajinských Židů rozhodly k emigraci do Izraele. Izraelské ministerstvo absorpce imigrantů zaregistrovalo během prvních tří měsíců tohoto roku 557 nových přistěhovalců z Ukrajiny, což je oproti loňsku nárůst o 43 procent. Nárůst je patrný především ze čtyř oblastí: z Oděsy, Dněpropetrovska, Charkova a Krymu. V posledních letech se z Ukrajiny do Izraele přistěhovalo ročně přibližně dva tisíce Židů. Tamní komunita čítá v současné době kolem 200 tisíc členů.

MEMORIÁL VRBA-WETZLER

Slovenský sociolog Fedor Gál představil v Bratislavě projekt memoriálu Vrba-Wetzler: pochodu po stopách dnes již legendárního útěku Rudolfa Vrby a Alfreda Wetzlera z Osvětimi do Žiliny. „Chceme, aby si lidé různých vyznání, různého politického přesvědčení fyzicky vyzkoušeli, co tito dva muži dokázali, a aby se během této cesty zamysleli nad tím, kde žijí, jaké jsou jejich kořeny a jaké jsou kořeny Evropy,“ uvedl Gál. V srpnu začne projekt nepočteným „zkušebním pochodem“, příští rok už by to měly být stovky lidí

a na konci trasy v Žilině by se měly konat přednášky, koncerty a projekce filmů, které se tematicky věnují nebezpečí xenofobie a antisemitismu.

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA A ŽIDÉ

Židovská muzea v Londýně a ve Vídni připravila v souvislosti se 100. výročím vypuknutí první světové války výstavy, které mapují židovskou účast na jejích bojištích. Londýnská výstava se jmenuje *Pro krále a vlast?* a zabývá se mj. tím, jak rozdílně tamní Židé válku vnímali: jinak čerství imigranti z obávaného Ruska a jinak vlastenečtí židovští „starousedlíci“. Výrazně pak připomíná vznik a činnost elitního židovského oddílu „Judejčů“.

Vídeňská výstava se věnuje například tomu, jak příliv židovských uprchlíků z Haliče změnil sociální strukturu vídeňské komunity. Obě výstavy prezentují řadu původních dokumentů: dopisy, deníky, předměty. K tématu se vrátíme v příštím čísle *Rch*.

ČASOPIS PRO ORTODOXNÍ ŽENY

V New Yorku byl založen nový časopis. Jmenuje se *Hadar* a má plnit roli „glossy“ (módního) magazínu pro ortodoxní ženy. Zabývá se tématy, která lze nalézt v obvyklých ženských časopisech: módou, vařením, uspořádáním bytu, starostmi s dětmi, se školami atd. Navíc se věnuje tématům specifickým: jak cestovat a neporušovat náboženské příkazy, jak skloubit sekulární zaměstnání s židovskými zákony či novinkám z filmu a literatury. O časopis je prý velký zájem. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová, Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 2. 5. 2014. Cena 20 Kč (0,90 €)